

№4(16) 2025

Шнабат

ҒЫЛЫМИ-ӘДІСТЕМЕЛІК ЖУРНАЛЫ
НАУЧНО-МЕТОДИЧЕСКИЙ ЖУРНАЛ

**БАЛА КЕЗІНЕН
ЖҰЛДЫЗДАРҒА
ҰМТЫЛУ**

**С ДЕТСТВА
К ЗВЕЗДАМ**

БАЛАЛАР МЕН ОЛАРДЫҢ МҮДДЕЛЕРІ ҮШІН / ВО ИМЯ И В ИНТЕРЕСАХ ДЕТЕЙ

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ОҚУ-АҒARTY МИНИСТРЛІГІ
БАЛАЛАРДЫҢ ҚҰҚЫҚТАРЫН ҚОРҒАУ КОМИТЕТІ

МИНИСТЕРСТВО ПРОСВЕЩЕНИЯ
РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН
КОМИТЕТ ПО ОХРАНЕ ПРАВ ДЕТЕЙ

**ҚЫМБАТТЫ ДОС!
СЕНІМ ТЕЛЕФОНЫ АРҚЫЛЫ
КӨМЕКТЕСУ ҚҰПИЯ ЖӘНЕ ТЕГІН!**

ҚҰРМЕТТІ ОҚЫРМАНДАР!

Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрлігі Балалардың құқықтарын қорғау комитетінің қолдауымен Telegram мессенджерінде 2019 жылдан бастап кәмелетке толмағандарға қатысты құқықтардың бұзылуын, зорлық-зомбылықты немесе қатыгез қарым-қатынасты анықтау мақсатында құрылған «Bala Qorgau» чаты жұмыс істейді.

Өтініштерге жедел жауап беру мақсатында **24/7 режимінде BalaQorgaubot2.0** телеграмм-боты **іске қосылды.**

**ДОРОГОЙ ДРУГ!
ПОМОЩЬ ПО ТЕЛЕФОНУ ДОВЕРИЯ
АНОНИМНА И БЕСПЛАТНА!**

УВАЖАЕМЫЕ ЧИТАТЕЛИ!

При поддержке Комитета по охране прав детей Министерства просвещения Республики Казахстан в мессенджере Telegram с 2019 г. функционирует чат «BalaQorgau», который создан с целью выявления нарушения прав, насилия или жестокого обращения в отношении несовершеннолетних.

Для оперативного реагирования на обращения **в режиме 24/7 работает** телеграмм-бот **BalaQorgauBot2.0.**

БАЛАЛАРДЫҢ ҚАУІПСІЗДІГІ МЕН АМАНДЫҒЫ
БІЗДІҢ ҚОЛЫМЫЗДА!

**ЖАЙ ҒАНА ТЕЛЕФОНҒА ҚОҢЫРАУ ШАЛЫҢЫЗ,
СІЗГЕ КӨМЕКТЕСЕДІ!**

БЕЗОПАСНОСТЬ И БЛАГОПОЛУЧИЕ
ДЕТЕЙ В НАШИХ РУКАХ!

**ПРОСТО ПОЗВОНИ
ПО ТЕЛЕФОНУ, И ТЕБЕ ПОМОГУТ!**

АСТАНА Қ. КОДЫ / КОД Г. АСТАНЫ +7(7172)

74 25 28

ҚЫМБАТТЫ ОҚЫРМАНДАР!

Сәуір... Көктем баяу, бірақ табандылықпен өз күшіне енуде. Табиғат пен адамдар жаңа күш жинап, жаңа жетістіктерге дайындалып, мәңгілік құндылықтарды дәріптейді. Көктем – жылдың барлық мезгілі кездесетін керемет уақыт: көктемнің өзі, суық қыс, ыстық жаз және классикалық мәрмәр күз. Табиғаттың керемет палитрасы осы күндері кездеседі, аспанды бұлт жауып, кенеттен жаңбыр жауады, артынан кемпірқосақ пайда болады, көптен күткен жылу желмен араласып, суықтан бас тартқысы келмейді.

Бірақ жас жапырақтардың нәзік жасыл үлпектері үміт береді және біз осы кезді ең жақсы уақыт деп санаймыз. Біз күнге, аспанға, гүлдер мен ағаштарға және, әрине, бір-бірімізге қарап, күлімдейміз.

Дәл осы айда адамзат өркениеті тарихында ғарыш кеңістігін игеру дәуірінде жаңа бет ашылып, болашаққа нақты серпіліс жасағаны керемет...

1961 жылдың 12 сәуірінде қасиетті қазақ жерінен алғашқы ғарышкері бар алғашқы ғарыш кемесі ұшырылды. Юрий Гагарин ғарышты бағындырудың

ДОРОГИЕ ЧИТАТЕЛИ!

Апрель... Весна медленно, но упорно вступает в свои права. Природа и люди набираются новых сил, готовятся к новым свершениям, созиданию вечного, доброго и прекрасного.

Восхитительное время, в котором словно встречаются все времена года: и сама весна, и холодная зима, и жаркое лето, и классически мраморная осень. Вся годовая палитра запечатлена в этих чудесных днях, когда безоблачное небо вдруг проливается дождем, а потом вспыхивает радугой, когда долгожданное тепло сменяется пронизывающим ветром и не желающим сдаваться холодом.

Но нежный зеленый пушок юной листвы дарит надежду, и мы верим, что лучшее время не за горами... Это время обязательно придет, и мы улыбнемся солнцу, небу, цветам и деревьям и, конечно же, друг другу.

И очень символично, что именно в этом замечательном месяце человек совершил настоящий прорыв в будущее, открыв новую страницу в истории человеческой цивилизации – эру освоения космического пространства...

12 апреля теперь уже далекого 1961 года с нашей священной казахстанской земли был дан старт первому космическому кораблю с первым космонавтом на борту.

Юрий Гагарин стал символом покорения космоса. Именно ему выдающийся казахстанский поэт Олжас Сулейменов посвятил свою знаменитую поэму «Земля, поклонись Человеку!»

«Человек над Землей! Выше сил знаменитого притяженья!»

символына айналды. Оған көрнекті қазақстандық ақын Олжас Сүлейменов өзінің әйгілі «Жер, Адамға тағзым ет!» атты дастанын арнады.

Біз Қазақстан адамның жер кеңістігінен тыс жерлерге шығуын бастаған осы орасан зор оқиғаның бастапқы алаңына айналғанын мақтан тұтамыз.

Бүгінгі таңда біздің әлемге әйгілі Байқоңырдан ғарыш кеңістігін батыл жаулап алушылар – барлық мемлекеттердің өкілдері бар кемелер ұшырылуда. Олардың арасында біздің ұлы отандастарымыз да бар, соның арқасында біз жұлдыздарға жақындай түсеміз...

Сәуір айында біз тағы бір маңызды мерекені – Ғылым қызметкерлері күнін атап өтеміз. Біздің елімізде бұл күн 1899 жылы 12 сәуірде дүниеге келген көрнекті ғалым, Қазақстан Ғылым Академиясының негізін қалаушы Қаныш Имантайұлы Сәтбаевтың есімімен байланысты.

Бұл күні барша қазақстандықтарға жаңа білімге ұмтылуды, өздерінің шығармашылық әлеуетін іске асыруды, қойылған мақсаттарға қол жеткізуді тілейміз. Барлық армандарыңыз шындыққа айналсын, үміттеріңіз бен жоспарларыңыз жетістікке айналсын!

Мы гордимся тем, что Казахстан стал стартовой площадкой для этого грандиозного события, положившего начало выходу человека за пределы земного пространства.

И сегодня с нашего знаменитого на весь мир «Байқоңыра» продолжают стартовать корабли с отважными покорителями космических просторов – представителями всех государств.

Особая гордость, что среди них и наши великие соотечественники, благодаря которым мы становимся ближе к звездам...

В апреле мы отмечаем еще один знаковый праздник – День работников науки.

В нашей стране эта дата связана с именем выдающегося ученого, основателя Академии наук Казахстана Каныша Имантаевича Сатпаева, родившегося 12 апреля 1899 г.

В этот день хотим пожелать всем казахстанцам стремления к новым знаниям, реализации своего творческого потенциала, достижения поставленных целей.

Пусть все ваши мечты станут реальностью, надежды и планы превратятся в достижения, а признание будет наградой!

МАЗМҰНЫ

содержание

ОҚЫРМАНДАРҒА / К ЧИТАТЕЛЯМ

3

КҮН ТАҚЫРЫБЫ / ТЕМА ДНЯ

ОТБАСЫ – ӨМІР КОМПАСЫ
СЕМЬЯ – КОМПАС ПО ЖИЗНИ

7

**ТУЫСТЫҚ ЕМЕС
БАЙЛАНЫСТАР** **НЕКРОВНЫЕ УЗЫ**

АСТРОНОМИЯ – ҒАЛАМДЫ ИГЕРУ АЛГОРИТМІ
АСТРОНОМИЯ – АЛГОРИТМ ОСВОЕНИЯ ВСЕЛЕННОЙ

14

**Р. Ф. Кудякова
БАЛА КЕЗІНЕН
ЖҰЛДЫЗДАРҒА ҰМТЫЛУ**

**Р. Ф. Кудякова
С ДЕТСТВА К ЗВЕЗДАМ**

ЖҰЛДЫЗДАРҒА ҰШУ ҮШІН, ЖЕРДЕ ӨМІР СҮРҮДІ ҮЙРЕНУ
НАУЧИТЬСЯ ЖИТЬ НА ЗЕМЛЕ, ЧТОБЫ ЛЕТАТЬ К ЗВЕЗДАМ

20

**Е. М. Песина
БІЗ ҒАРЫШТА ӨМІР СҮРЕМІЗ,
АЛ ҒАРЫШ БІЗДЕ ӨМІР СҮРЕДІ**

**Е. М. Песина
МЫ ЖИВЕМ В КОСМОСЕ,
И КОСМОС ЖИВЕТ В НАС**

ҒЫЛЫМ: АДАМ ОЙЫНА ЕШҚАНДАЙ КЕДЕРГІ ЖОҚ
НАУКА: НЕТ ПРЕГРАД ЧЕЛОВЕЧЕСКОЙ МЫСЛИ

26

**ЖАСӨСПІРІМДЕР ҒЫЛЫМНЫҢ
ҚИЯЛДАН ОЗАТЫН
УАҚЫТЫ КЕЛЕДІ...
12 СӘУІР – ҒЫЛЫМ
ҚЫЗМЕТКЕРЛЕРІ КҮНІ**

**ПРИДЕТ ВРЕМЯ,
КОГДА НАУКА
ОПЕРЕДИТ ФАНТАЗИЮ...
12 АПРЕЛЯ –
ДЕНЬ РАБОТНИКОВ НАУКИ**

БАЛАЛАРДЫҢ ӘЛ-АУҚАТЫ ТУРАЛЫ ҒЫЛЫМ
НАУКА О ДЕТСКОМ БЛАГОПОЛУЧИИ

32

**«FAMILY ӘНГІМЕ»
КОНФЕРЕНЦИЯСЫ**

**КОНФЕРЕНЦИЯ
«FAMILY ӘНГІМЕ»**

**Б. К. Кудышева
«ӨРКЕН» БЭАҰҒПИ
ҚАЗАҚСТАНДЫҚ БАЛАЛАРДЫҢ
ӘЛ-АУҚАТЫН ҚАМТАМАСЫЗ ЕТУ
БОЙЫНША ЖОБАЛАРЫ ТУРАЛЫ**

**Б. К. Кудышева
О ПРОЕКТАХ ННПИБД «ӨРКЕН»
ПО ОБЕСПЕЧЕНИЮ
БЛАГОПОЛУЧИЯ
КАЗАХСТАНСКИХ ДЕТЕЙ**

**А. Даулеткызы
ІШКІ КҮШ
ТРЕНИНГ ЭЛЕМЕНТТЕРІ
БАР ЖАСӨСПІРІМДЕРГЕ
АРНАЛҒАН САБАҚ**

**А. Даулеткызы
ВНУТРЕННЯЯ СИЛА
ЗАНЯТИЕ ДЛЯ ПОДРОСТКОВ
С ЭЛЕМЕНТАМИ ТРЕНИНГА**

ПЕДАГОГТЕРГЕ / ПЕДАГОГАМ

ОТБАСЫ МЕН МЕКТЕП – ӘЛЕМДІ АШАТЫН КІЛТ
СЕМЬЯ И ШКОЛА – КЛЮЧИ К ОТКРЫТИЮ МИРА

50

**Г. В. Кононенко
ОТБАСЫ, ҮЙ, МЕКТЕП –
БАЛАЛЫҚ ШАҚ, ЖЕТКІНШЕК,
ЖАСТЫҚ ШАҚ
Отбасы мен мектептің өзара
әрекеттесуі оқу-тәрбие
процесінің табыстылығының
кепілі ретінде**

**Г. В. Кононенко
СЕМЬЯ, ДОМ, ШКОЛА –
ДЕТСТВО, ОТРОЧЕСТВО,
ЮНОСТЬ
Взаимодействие семьи
и школы как залог успеха
учебно-воспитательного
процесса**

ДИАЛОГ – БАРЛЫҚ МӘСЕЛЕНІ ШЕШУ ЖОЛЫ
ДИАЛОГ – ПУТЬ К РЕШЕНИЮ ВСЕХ ПРОБЛЕМ

60

**Н. Н. Леонтьева
ҚАРЫМ-ҚАТЫНАС
ПСИХОЛОГИЯСЫ:
ЖАСӨСПІРІМ КЕЗІНДЕГІ
ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ,
ТҮРЛЕРІ ЖӘНЕ РӨЛІ**

**Н. Н. Леонтьева
ПСИХОЛОГИЯ
ОБЩЕНИЯ:
ОСОБЕННОСТИ,
ВИДЫ И РОЛЬ
В ПОДРОСТКОВОМ ВОЗРАСТЕ**

ТУЫСТЫҚ ЕМЕС БАЙЛАНЫСТАР

Нағыз отбасын біріктіретін байланыстар қан емес, бір-бірінің өміріндегі құрмет пен қуаныш... Оны клан деп атаңыз, оны желі деп атаңыз, оны тайпа деп атаңыз, оны отбасы деп атаңыз: сіз оны қалай атасаңыз да, сіз кім болсаңыз да, бұл сізге қажет.

Ричард Дэвид Бах,
американдық жазушы,
философ, публицист, ұшқыш

Узы, которые связывают настоящую семью, связаны не кровью, а уважением и радостью в жизни друг друга...

Называйте это кланом, называйте это сетью, называйте это племенем, называйте это семьей: как бы вы это ни называли, кем бы вы ни были, оно вам необходимо.

НЕКРОВНЫЕ УЗЫ

Ричард Дэвид Бах,
американский писатель,
философ, публицист, пилот

Баланы қабылдайтын кәсіби отбасы

ҚР Оқу-ағарту министрі 2025 жылғы 31 наурыздағы №61 бұйрығымен «Баланы қабылдайтын кәсіби отбасылар туралы ережені» бекітті.

✓ Жаңа механизм қалай жұмыс істейді?

✓ Оның қамқоршылық пен патронаттан айырмашылығы неде?

2025 жылғы 1 шілдеден бастап Қазақстанда **баланы қабылдайтын отбасылар** жұмыс істей бастайды.

Елімізде балалар үйлерін қысқарту жұмыстары жалғасуда. Бұл процесті баланы қабылдайтын отбасылар институтын енгізу арқылы жеделдету көзделді.

Фостерлік және басқа отбасылар.

Баланы қабылдайтын кәсіби отбасы фостерлік отбасы терминімен де белгілі – баланы тұрақты отбасы табылғанға дейін белгілі бір уақытқа қабылдайтын арнайы дайындалған отбасы. Өзінің мәні бойынша фостерлік отбасы мемлекеттің серіктесі болып табылады, өйткені ол қатаң келісілген мерзім ішінде екі тараптың шарты негізінде ақы үшін әрекет етеді. Бұл жағдайда мыналар маңызды: қиын өмірлік жағдайларға тап болған бала өз үйінен мемлекеттік мекемеге жіберілмей, ол үшін қалыпты өмір сүру үшін және өміріндегі күрт өзгерістердің соққысын ішінара жеңілдетуге арналған **отбасына** орналастырылады.

Бүгінгі таңда Қазақстанда **патронат және қамқоршылық** сияқты қабылдап алушы отбасылардың көп таралған түрлері бар. Екі жағдайда да қазақстандықтар өздерінің тілектері мен мүмкін-

Профессиональная приемная семья

Министр просвещения РК приказом от 31 марта 2025 г. утвердил **Положение о приемных профессиональных семьях.**

✓ Как будет работать новый механизм?

✓ В чем его отличие от опекунов и патроната?

С 1 июля 2025 г. в Казахстане начнут работать **профессиональные приемные семьи.**

В стране продолжается работа по сокращению детских домов. Ускорить этот процесс предполагается посредством внедрения института профессиональной приемной семьи.

Фостерная и прочие семьи. Институт профессиональных приемных семей также известен под термином **фостерная семья** – специально обученная семья, которая берет ребенка на определенное время, пока ему не найдут постоянную семью. По своей сути фостерная семья является партнером государства, поскольку действует за плату на основании договора двух сторон в течение строго оговоренного срока. Важно при этом следующее: ребенок, оказавшийся в трудных жизненных обстоятельствах, не попадает из родного дома в казенное учреждение, а помещается в **семью**, которая призвана создать для него нормальную жизнь и хотя бы частично снять шок от резких перемен в жизни.

Сегодня в Казахстане наиболее распространены такие формы приемных семей, как **патронат** и **опекунство**. В обоих случаях казахстанцы выбирают себе детей через Комитет по охране прав детей (КОПД, Производственный банк детей-сирот), руководствуясь своими желаниями и возможностями.

Патронат подразумевает:

- ежегодный договор с органами опеки;
- ежемесячную зарплату патронатного воспитателя;
- отдельным платежом идут пособия на самого ребенка.

Опекунство, как правило, оформляется, если ребенка из детского дома бе-

ҚР Оқу-ағарту министрлігінің мәліметінше, соңғы 10 жылда балалар үйінде тәрбиеленетін балалар саны екі есеге – 9 мыңнан 4 мыңға дейін қысқарды. Бүгінде жетім балалар мен ата-анасының қамқорлығынсыз қалған балалардың 82%-ы қазақстандық отбасыларда тәрбиеленуде. 2024 жылдың қорытындысы бойынша 3 мыңнан астам бала жаңа отбасын тапты.

діктерін басшылыққа ала отырып, балалардың құқықтарын қорғау комитеті (БҚКҚ, Жетім балалардың өндірістік банкі) арқылы өз балаларын таңдайды.

Патронат мынаны білдіреді:

- қорғаншылық органдарымен жыл сайынғы шарт;
- патронат тәрбиешінің ай сайынғы жалақысы;
- жеке төлем – бұл баланың өзіне төленетін жәрдемақы.

Қамқоршылық, әдетте, егер баланы туыстары балалар үйінен алса (бірақ әрқашан емес). Бұл жағдайда жалақы қарастырылмаған, қамқоршыларға тек бала үшін жәрдемақы беріледі.

Қорғаншылық органдары тарапынан бақылау:

- есепті жарты жылда бір рет тапсыру;
- әлеуметтік қызметкердің тұрғын үй-тұрмыстық жағдайларын тексеруі.

Екі формат та баланың отбасында барлық уақытта болатынын білдіреді. Бірақ егер бала қабылдап алған отбасынан шығарылса, онда бұл отбасы қамқоршылық органдарының қара тізіміне еніп, алдағы уақытта балалар үйінен бала алу құқығынан айырылады.

ҚР Оқу-ағарту министрлігінің «Баланы қабылдайтын кәсіби отбасылар туралы ережені бекіту» бұйрығы 2025 жылғы 1 шілдеден бастап күшіне енеді.

Патронаттық кәсіби отбасы атағына үміткерлерге баланы балалар үйінен алуға ниет білдіргендердің барлығына бірдей талаптар қойылады.

Үміткерлерге қойылатын талаптар:

- ҚР азаматтығы;
- некеде тұрған 30 жастан 63 жасқа дейін;
- денсаулық туралы анықтаманы, сондай-ақ наркологиялық және психидиспансерлерде есепте тұрмағаны және соттылығы жоқ екендігі туралы анықтамаларды ұсыну міндетті;
- кандидаттардың ресми табысы ең төменгі күнкөріс деңгейінен төмен болмауы тиіс;
- үміткерлер бір адамға кемінде 15 м² тұрғын үйге (меншікті немесе жалдау шартының негізінде) ие болуы және тұрғын үй-тұрмыстық жағдайларын тексеруден өтуі тиіс;
- міндетті талап – **қабылдайтын ата-аналар мектебінде оқу және психологиялық диагностика.**

По данным Министерства просвещения РК, число детей, воспитывающихся в детских домах, за последние 10 лет сократилось в два раза – с 9 до 4 тыс.

Сегодня 82% детей-сирот и детей, оставшихся без попечения родителей, воспитываются в казахстанских семьях. По итогам 2024 г. более 3 тыс. детей обрели новую семью.

Приемная профессиональная семья – форма временного устройства в семью, принявшую на воспитание без предварительного выбора не более четырех детей, нуждающихся в специальных социальных услугах, за исключением братьев и сестер.

Қиын өмірлік жағдайға тап болған балалар үшін **қабылдап алушы отбасы** – ең дұрыс шешім. Олар отбасының дұрыс форматын, оның өмір салтын көреді, ересектер жұмыс істеген кезде, балалар оқиды, ал кешке барлығы отбасылық кешкі асқа жиналады, әркімнің құқықтары мен міндеттері болған кезде (бюджетті қалай сақтау, сауда жасау, коммуналдық және басқа да қызметтерді төлеу керегін және т. б.) үйренеді. Бала бұл отбасында ұзақ тұрмаса да, ол өзіне қажетті өмірлік базаны және қарапайым күнделікті тәжірибені алады.

Бұл **отбасының** құрылымы қандай формасы болса да, ол балалардың қараусыздығының, қылмыстылықтың, нашақорлықтың, жезөкшеліктің алдын-алу болып табылады.

рут родственники (но не всегда). В этом случае зарплата не предусмотрена, опекунам начисляется только пособие на ребенка.

Контроль со стороны органов опеки:

- сдача отчета один раз в полгода / год;
- проверка социальным работником жилищно-бытовых условий.

Оба формата подразумевают, что ребенок приобретает семью навсегда. Но если ребенка изымают из приемной семьи, то эта семья попадает в черные списки органов опеки и больше не имеет права брать детей из детского дома.

Приказ Министерства просвещения РК «Об утверждении Положения о приемных профессиональных семьях» вступает в силу с 1 июля 2025 г.

К кандидатам на звание **приемная профессиональная семья** предъявляются те же требования, что и ко всем желающим взять ребенка из детского дома.

Требования к кандидатам:

- гражданство РК;
- возраст от 30 до 63 лет, состоящие в браке;
- обязательно предоставить справку о здоровье, а также справки о том, что не состоят на учете в нарко- и психдиспансерах и не имеют судимости;
- официальный доход кандидатов должен быть не ниже прожиточного минимума;
- кандидаты должны обладать жильем (собственным или на основании договора аренды) в размере не менее 15 м² на человека и пройти проверку жилищно-бытовых условий;
- обязательное требование – **обучение в школе приемных родителей и психологическая диагностика.**

Приказ гласит, что профессиональная приемная семья на основании договора с органами опеки обязуется принять до четырех детей. При этом семья не может сама выбирать, кого брать, а кого нет, и отказаться от принятия детей под свое крыло без серьезной причины тоже не вправе.

Ребенок определяется в семью сроком на полгода. Но этот срок может быть продлен.

За приемной семьей закрепляется

Бұйрықта кәсіби қабылдап алушы отбасы қамқоршылық органдарымен жасалған шарт негізінде төрт баланы қабылдауға міндеттенеді делінген. Сонымен бірге, отбасы кімді, кімді алмай-тынын өзі таңдай алмайды және балаларды өз қанатының астына еш себепсіз қабылдаудан бас тартуға құқығы жоқ.

Бала отбасында алты ай мерзімге орналастырылады. Бірақ бұл мерзімді ұзартуға болады.

Қабылдап алған отбасына куратор тағайындалады, оның міндетіне отбасын жүргізудің жеке жоспарын жасау, ай сайынғы тексерулер кіреді. «Куратор қабылдап алған отбасымен бақылаушы орган ретінде емес, отбасының тәлімгері ретінде қарым-қатынас орнатады» делінген.

Балаларға ең жақсысын беруге тырысу. Фостерлік отбасының форматы қиын өмірлік жағдайға тап болған балалардың көптеген күрделі мәселелерін шешеді. Бұл оларға әртүрлі мемлекеттік мекемелерден аулақ болуға мүмкіндік береді. Баланың мүдделерін басшылыққа ала отырып, оған тиісті кәсіби патронаттық отбасы таңдалады, онда оның тағдырына, қиындықтары мен қорқынышына назар аудару деңгейі мүлдем өзгеше.

Жасыратыны жоқ, балалар үйлерінен, ең алдымен, денсаулығына байланысты проблемалары, бауырлары жоқ кішкентай балалар алынады. Кәсіби қабылдайтын отбасы институты балалардың басқа санаттарына: көп балалы отбасылардан шыққан балалар, жасөспірімдер және әртүрлі диагноздары бар балаларға да қалыпты жағдайда болуға мүмкіндік береді.

Мемлекет пен қоғам үшін қандай пайда бар? Қабылдап алушы отбасының кез келген форматы мемлекет үшін үлкен пайда әкеледі. Статистика бойынша, ай сайын балалар үйінде бір баланы ұстауға бюджеттен шамамен 400 мың теңге жұмсалады. Салыстыру үшін:

- қамқоршылар балаға 10 айлық есептік көрсеткіш мөлшерінде ғана жәрдемақы алады (2025 жылы 39 320 теңге);
- патронаттық тәрбиешілер жәрдемақыдан басқа шамамен 100 мың теңге жалақы алады;
- әрбір қабылдаушы кәсіби тәрбиешінің қызметтеріне ақы төлеу

Для детей, оказавшихся в тяжелой жизненной ситуации, **приемное родительство** – самый адекватный выход. Они получают возможность увидеть правильный формат семьи, ее жизненный уклад, когда взрослые работают, дети учатся, а по вечерам все собираются на семейный ужин, когда у каждого есть права и обязанности, когда есть быт, которому можно обучиться (как вести бюджет, делать покупки, оплачивать коммунальные и другие услуги и т. д.). Даже если ребенок недолго пробудет в этой семье, он все равно получит нужную ему жизненную базу и элементарный житейский опыт.

куратор, в задачу которого входят составление индивидуального плана ведения семьи, ежемесячные проверки. Уточняется, что «куратор выстраивает взаимоотношения с приемной профессиональной семьей не как контролирующий орган, а как наставник семьи».

Попытка дать лучшее детям. Формат фостерной семьи решит многие серьезные проблемы детей, оказавшихся в трудной жизненной ситуации. Это позволит им избежать вереницы разных казенных учреждений. Руководствуясь интересами ребенка, ему подберут соответствующую профессиональную приемную семью, в которой уровень внимания к его судьбе, боли и страхам совершенно другой.

Не секрет, что из детских домов забирают в первую очередь маленьких детей без особых проблем со здоровьем, желательно без братьев и сестер. Институт профессиональной приемной семьи дает возможность и другим категориям детей оказаться в нормальных условиях. Речь идет о детях из многодетных семей, подростках и детях с различными диагнозами.

В чем выгода государству и обществу? Любой формат приемной семьи несет большую пользу и для государ-

Именно **семья**, какой бы формы устройства она ни была, является профилактикой детской безнадзорности, преступности, наркомании, проституции.

Кәсіби тәрбиешілерді қабылдауды **қорғаншылық немесе қамқоршылық жөніндегі орган** жүзеге асырады. Азаматтар белгіленген талаптарға сай болған кезде қорғаншылық органы 2 жұмыс күні ішінде адамгершілік және өзге де жеке қасиеттерін, кәсіби тәрбиешілерді қабылдау міндеттерін орындау қабілетін анықтау, баланы қабылдауға шешім қабылдаудың себептері мен уәждерін анықтау тұрғысынан әңгімелесу өткізеді.

мөлшері айына 70 АЕК (2025 жылы 275 240 теңге).

Осылайша, баланы отбасына орналастыру – бұл бюджет қаражатын айтарлықтай үнемдеу. Бірақ әңгіме ақша туралы емес.

Фостерлік отбасыларға келетін болсақ, бұл формат *балаларды балалар үйіне қайтарудың алдын – алудың* жақсы құралы бола алады, өйткені ересек отбасы мүшелері іс жүзінде баланы қабылдап алу олар үшін дұрыс па, жоқ па екенін түсінуге мүмкіндік алады.

Баланың заңды өкілдері – ата-ана, бала асырап алушылар, қорғаншы, қамқоршы, патронат тәрбиелеуші, баланы қабылдайтын ата-аналар Қазақстан Республикасының заңдарына сәйкес балаға қамқорлық жасауды, білім, тәрбие беруді, оның құқықтары мен мүдделерін қорғауды жүзеге асыратын олардың орнындағы басқа да адамдар.

Жақын туыстар – ата-аналар (ата-ана), балалар, асырап алушылар, асырап алынғандар, ата-анасы бір және ата-анасы бөлек ағалы-інілер мен апалы-сіңлілер (аға-қарындастар), ата, әже, немерелер.

Балаларды асырау, тәрбиелеу және оқыту үшін қолайлы жағдайлар жасалған кезде адамдар **психологиялық дайындықтан** өтеді.

Бұл балалардың заңды мүдделеріне сай келетін және олар өздерінің туыстық қатынастары туралы білмейтін, бірге тұрмаған және бірге тәрбиеленбеген жағдайларды қоспағанда, *бауырлар мен әпкелерді ажыратуға жол* берілмейді.

Арнаулы әлеуметтік қызметтерге мұқтаж балаларды беру олардың пікірін ескере отырып жүзеге асырылады. 10 жасқа толған балалар **тек олардың келісімімен** беріледі.

ства. По статистике, ежемесячно на содержание одного ребенка в детском доме уходит примерно 400 тыс. тенге из бюджета. Для сравнения:

опекуны получают лишь пособие на ребенка в размере 10 месячных расчетных показателей (39 320 тенге в 2025 г.);

патронатные воспитатели, помимо пособия, получают зарплату порядка 100 тыс. тенге;

размер оплаты услуг каждого *приемного профессионального воспитателя* 70 МРП в месяц (275 240 тенге в 2025 г.).

Таким образом, устройство ребенка в семью – это существенная экономия бюджетных средств. Но дело даже не в деньгах.

Что касается именно фостерных семей, то этот формат мог бы стать хорошим инструментом *профилактики возврата детей в детские дома*, поскольку у взрослых членов семьи появляется возможность на практике понять, действительно ли приемное родительство – их путь или нет.

Положением о приемных профессиональных семьях определены следующие понятия.

✓ *Приемная профессиональная семья* – форма временного устройства в семью, принявшую на воспитание без предварительного выбора не более четырех детей, нуждающихся в специальных социальных услугах.

✓ *Законные представители ребенка* – родители, усыновители (удочерители), опекуны или попечители, приемные родители, приемные про-

Балаларды қабылдап алушы кәсіптік отбасына беру туралы шартты бұзу кәсіби тәрбиешілердің қабылдау қызметтеріне ақы төлеуді тоқтатуға әкеп соғады. Орган бес жұмыс күні ішінде бұл туралы кәсіби асырап алушыларды жазбаша түрде хабардар етеді.

Ата-ана болу рухты қажет етеді, ал асырап алушылар үшін екі есе қажет, өйткені бұл жараланған баланың ата-анасы болу дегенді білдіреді. Баланың қабылдап алушы ата-анасы оны өз тарихымен бірге толығымен қабылдайтынына және оны күйзелісімен жалғыз қалдырмайтынына сенімді болуы маңызды...

Подбор приемных профессиональных воспитателей осуществляет **орган по опеке или попечительству**. При соответствии граждан установленным требованиям орган опеки в течение 2 рабочих дней проводит собеседование на предмет установления нравственных и иных личных качеств, способности к выполнению обязанностей приемных профессиональных воспитателей, выяснения мотивов и причин их решения взять ребенка.

фессиональные воспитатели, патронатные воспитатели и другие заменяющие их лица, осуществляющие в соответствии с законодательством РК заботу, образование, воспитание, защиту прав и законных интересов ребенка.

✓ *Близкие родственники* – родители, усыновители (удочерители), усыновленные (удочеренные), полнородные и неполнородные братья и сестры, дедушки, бабушки, внуки.

При установлении благоприятных условий для содержания, воспитания и образования детей лица проходят **психологическую подготовку**.

Разъединение братьев и сестер не допускается, за исключением случаев, когда это отвечает законным интересам детей, и они не знают о своем родстве, не проживали и не воспитывались совместно.

Передача детей, нуждающихся в специальных социальных услугах, осуществляется с учетом их мнения. Дети, достигшие 10-летнего возраста, передаются **только с их согласия**.

Расторжение договора о передаче детей в приемную профессиональную семью влечет за собой прекращение оплаты услуг приемных профессиональных воспитателей. Орган в течение пяти рабочих дней извещает об этом приемных профессиональных воспитателей в письменном виде.

Любое родительство требует силы духа, приемное – вдвойне, ибо это значит быть родителем раненого ребенка. Очень важно, чтобы ребенок был уверен в том, что он будет полностью принят своими приемными родителями вместе со своей историей, вместе со своей болью, что они не оставят его один на один с ней...

БАЛА КЕЗІНЕН ЖҰЛДЫЗДАРҒА ҰМТЫЛУ

Екі нәрсе жанды
әрқашан жаңа нәрсемен,
аса зор
құрметпен толтырады.
Біз олар туралы неғұрлым жиі және ұзақ
ойласақ, – олар
төбемдегі жұлдызды аспан
және ішімдегі моральдық заң.

Иммануил Кант,
неміс философы

Р. Ф. Кудякова,
президенттің кеңесшісі,
«Өркен» балалардың әл-ауқатын
арттыру ұлттық ғылыми-практикалық
институты, Алматы қ.

Біздің еліміз үшін 12 сәуір
– ерекше мереке. Өйт-
кені, Юрий Гагарин адам-
зат тарихында ғарышқа
алғаш рет ұшып, жаңа
дәуірді ашты.

Өкінішке орай, қазіргі мектеп оқушы-
лары ең қарапайым астрономиялық
ұғымдарды, терминдерді білмейді.
Астрономия туралы алғашқы білім
бастауыш мектептің жаратылыстану
курсында беріледі, содан кейін ештеңе
жоқ. Бірақ жасөспірім (орта сыныптар)
өз проблемаларымен, өмірдің мәнін із-
деумен, жұлдыздар туралы ғылымның
пайдалы әсеріне мұқтаж.

Қосымша білім беру бұл мәселені
шешуге бағытталған.

Отандық ғарыш саласын дамыту үшін өскелең ұр-
паққа ғылыми мектептердің алғашқы көрнекті
құрылтайшылары, зымыран жасаушылар, ғарыш-
керлер және қандай да бір жолмен ғарышкерліктің
пайда болудәуірімен байланысты барлық адамдар
адамзатқа қалдырған баға жетпес тәжірибе мен
білімді игеруге көмектесу қажет.

С ДЕТСТВА К ЗВЕЗДАМ

*Две вещи наполняют душу
всегда новым и все более
сильным удивлением и благоговением,
чем чаще и продолжительнее
мы размышляем о них, –
это звездное небо надо мной
и моральный закон во мне.*

Иммануил Кант,
немецкий философ

Р. Ф. Кудякова,
советник президента,
Национальный
научно-практический институт
благополучия детей «Өркен»,
г. Алматы

Для нашей страны
12 апреля – это особенный
праздник. Ведь именно с
земли Казахстана Юрий
Гагарин совершил пер-
вый в истории человечества полет в
космос, чем открыл новую эпоху.

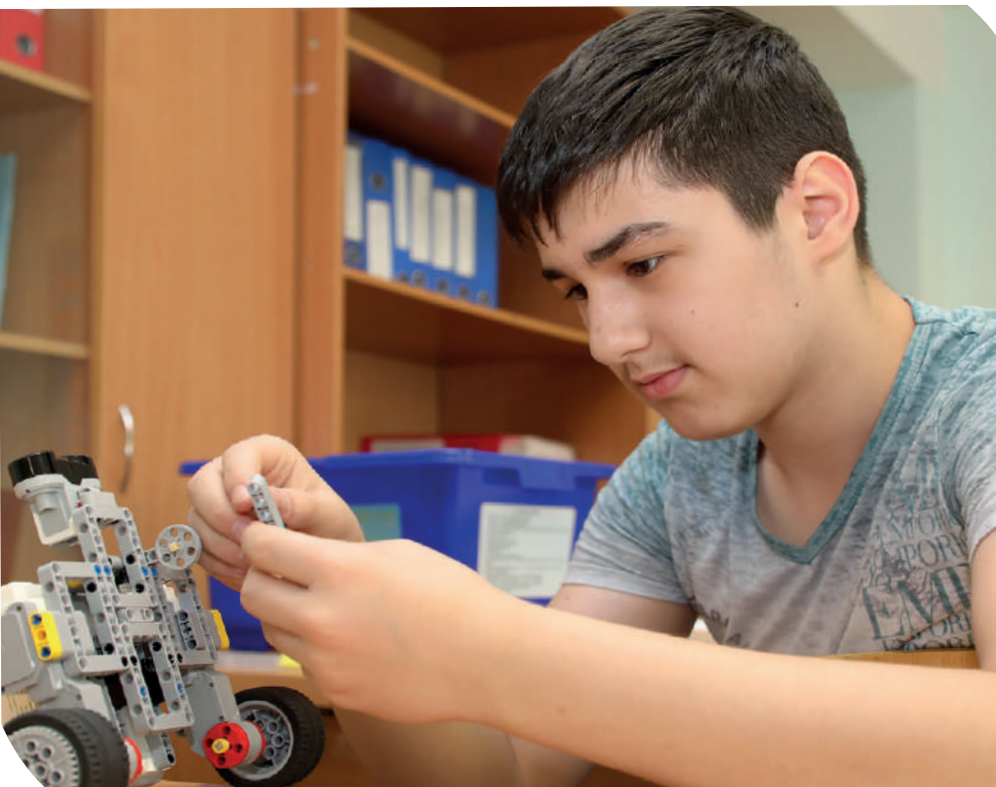
К большому сожалению, современ-
ные школьники не владеют самыми
элементарными астрономическими
понятиями, терминами. Начальные
знания по астрономии даются в курсе
естествознания начальной школы, а
дальше – пустота. А ведь подростковый
возраст (средние классы) с его проб-
лемами, поиском смысла жизни еще
более нуждается в благотворном вли-
янии науки о звездах.

Решить эту проблему призвано **до-
полнительное образование.**

Чтобы развивать отечественную космическую
отрасль, необходимо помочь подрастающему поко-
лению освоить тот **бесценный опыт и знания**, ко-
торые оставили человечеству первые выдающиеся
основатели научных школ, ракетостроители, космо-
навты и все те люди, которые так или иначе были
связаны с эпохой зарождения космонавтики.

Астрономияның қосымша білімінде ойлаудың планетарлық жаңа түрін қалыптастырудың негізі ретінде ерекше рөл беріледі. Бұл ғылым тек техникалық, физика-математикалық білімді ғана емес, сонымен бірге тәрбиенің моральдық, моральдық-этикалық, философиялық және экологиялық аспектілерін де қамтиды.

Бастапқы астрономиялық білімді игеру барысында баланың санасында әлемнің бейнесі жасалады. Әлем шексіз ғарыш ретінде ашылады. Табиғаттың жұлдызды аспанға деген қызығушылығы арқылы ғаламның жаратылыстану біліміне деген ұмтылысы қалыптасады.

Қазіргі заманның көрнекті мұғалімі Шалва Александрович Амонашвили былай дейді: «Бала рухтың шексіз энергиясын алып жүреді. Оның микрокосмосында – бүкіл ғарыш миниатюра-

Астрономия – это особая философия, которая расширяет границы человеческого сознания, открывая перед людьми головокружительные перспективы для познания мира, космоса, Вселенной и своего места в этом многообразии...

В ходе овладения начальными астрономическими знаниями в сознании ребенка создается картина мира. Мир открывается как бескрайний космос. Через заложенный самой природой в человеке интерес к звездному небу, Вселенной формируется стремление к естественнонаучным знаниям.

Выдающийся педагог современности Шалва Александрович Амонашвили говорит: «Ребенок несет в себе безграничную энергию духа. В его микрокосме – весь космос в миниатюре... Нравственное и культурное совершенствование не имеет пределов. Воспитание и образование должны способствовать этому процессу».

Школьник, начиная изучать астрономию, осознает, что:

- во Вселенной существует множество планет и самых разных космических объектов;
- Земля и все, что существует на ней, вращаются вокруг земной оси и Солнца;
- все то, что называется Солнечной системой, – лишь часть галактики Млечный Путь;
- Млечный путь, в свою очередь, тоже является лишь одной из огромного числа галактик (по последним данным, несколько сотен миллиардов) и так далее до вселенских масштабов.

Научить ребенка глобально мыслить, смотреть на все масштабно, осознавать отсутствие границ Вселенной может только астрономия. Именно эта наука открывает для детей всю красоту бесконечности. Вселенная таит в себе триллионы необыкновенных объектов, таких как планеты, звезды, загадочные черные дыры и квазары. Многие космические явления мы наблюдаем с большой задержкой. Это также учит по-новому осознавать такую физическую величину, как время.

Немаловажное значение имеет и оказание помощи учащимся в выборе будущей профессии. Изучая биографии, жизнь и деятельность ученых-астрономов, физиков, космонавтов, дети начинают осознавать, что стремление к познанию тайн мироздания способствует духовной эволюции человека.

Астрономия и космонавтика призваны устремлять человеческий дух за горизонты обыденности и дарят вечные непреходящие ценности – знания о мироздании и его устройстве...

да... Моральдық және мәдени жетілудің шегі жоқ. Тәрбие мен білім бұл процеске ықпал етуі керек».

Оқушы астрономияны оқи бастағанда:

- ғаламда көптеген планеталар мен әртүрлі ғарыштық нысандар бар;
- Жер және ондағы барлық нәрсе жер осі мен Күннің айналасында айналады;
- Күн жүйесі деп аталатындардың барлығы Құс жолы галактикасының бір бөлігі ғана;
- Құс жолы, өз кезегінде, галактикалардың үлкен санының бірі ғана (соңғы мәліметтер бойынша, бірнеше жүз миллиард) және т.б. әмбебап масштабқа дейін.

Баланы ғаламдық ойлауға, барлық нәрсеге үлкен көзқараспен қарауға, ғаламның шекарасының жоқтығын білуге тек астрономия ғана үйрете алады. Дәл осы ғылым балаларға шексіздіктің барлық сұлулығын ашады. Ғалам планеталар, жұлдыздар, жұмбақ қара тесіктер және квазарлар сияқты триллиондаған ерекше нысандарды жасырады. Біз көптеген ғарыштық құбылыстарды үлкен кідіріспен байқаймыз. Ол сондай-ақ уақыт сияқты физикалық шаманы жаңа жолмен білуге үйретеді.

Оқушыларға болашақ мамандықты таңдауға көмектесу де маңызды. Ғалымдар-астрономдардың, физиктердің, ғарышкерлердің өмірбаянын, өмірі мен қызметін зерттей отырып, балалар ғаламның құпияларын білуге деген ұмтылыс адамның рухани эволюциясына ықпал ететінін түсіне бастайды.

Астрономия мен космонавтика адам рухын күнделікті өмірдің көкжиегінен асыптүсуге және мәңгілікқұндылықтар – ғалам және оның құрылымы туралы білім беруге арналған...

Оқушыларға ғарыштық білім берудің негізгі мақсаттары:

- ғарыш және ғарыш технологиялары туралы білімді зерттеу және тәжірибеде қолдану;
- экологиялық сана мен дүниетанымды қалыптастыру;
- экологиялық мәдениетті тәрбиелеу;
- жалпы және интеллектуалды даму мен адамгершілік тәрбиесі үшін ғарыш туралы білімді пайдалану.

Ғарыштық қызмет – бұл қазіргі заманғы өндірістің көптеген салалары белгілі бір дәрежеде тәуелді болатын

*В дополнительном образовании астрономии отводится особая роль как основы формирования нового типа мышления – **планетарного**. Эта наука несет не только технические, физико-математические знания, но и содержит в себе нравственные, морально-этические, философские и экологические аспекты воспитания.*

Основные цели космического образования школьников:

- изучение и применение на практике знаний о космосе и космических технологиях;
- формирование экологического сознания и мировоззрения;
- воспитание экологической культуры;
- использование знаний о космосе для общего и интеллектуального развития и нравственного воспитания.

Астрономия – бұл адам санасының шекараларын кеңейтетін, адамдарға әлемді, ғарышты, ғаламды және оның осы Алуан түрліліктегі орнын білудің бас айналдыратын перспективаларын ашатын ерекше философия...

Ғарыштық білім – қазіргі қоғамдағы адамның жалпы мәдениетінің маңызды құрамдас бөлігі. Оның басты мақсаты – планетарлық сананы тәрбиелеу, аспан денелері, галактикалар, ғалам туралы білім алу және оларды бейбіт ғарыш идеялары негізінде пайдалану.

инновациялық технологиялардың дамып келе жатқан кезі. Ғарыштық технологиялар мен зерттеулерге инвестиция салу, егер олар экономикада қолданылса, үлкен пайда әкелетін көптеген мысалдар бар. Мысалы, бастапқыда ғарыш аппараттары үшін жасалған күн батареялары күн энергиясының пайда болуына әкелді, ол бір кездері тақтатас төңкерісі сияқты энергетикалық нарықты өзгерте алады. Әлемнің

Космическая деятельность является развивающимся источником *инновационных технологий*, от которых в той или иной степени зависят многие отрасли современного производства. Существует множество примеров, когда инвестиции в космические технологии и исследования приносят колоссальную прибыль, если находят применение в экономике. Например, солнечные батареи, которые изначально разрабатывались для космических аппаратов, привели в итоге к появлению солнечной энергетики, которая способна так же изменить энергетический рынок, как это сделала в свое время сланцевая революция. В ряде регионов мира коммунальные сети с солнечной энергией успешно конкурируют с природным газом. Сейчас уже трудно представить, как мы раньше ездили без навигаторов. Спутниковые системы глобального позиционирования первоначально разрабатывались исключительно для военных целей. Но вот уже много лет как системы навигации вошли в нашу жизнь и помогают экономике: это спутниковый мониторинг транспорта, навигация, геодезия и картография.

Спутниковая связь, спутниковое телевидение и интернет улучшили качество жизни людей по всему миру. Космические технологии подарили человечеству новую медицину: магнитно-резонансные и компьютерные томографы, аппаратуру для гемодиализа и кардиоангиографии, дефибрилляторы, роботов-хирургов. Датчики контроля вредных примесей в воздухе, системы фильтров для очистки воды, контроля качества продуктов питания – это тоже космические технологии, служащие охране здоровья и защите окружающей среды.

Главная цель изучения астрономии – формирование у обучающихся целостного естественнонаучного мировоззрения, понимания причинно-следственных связей происходящих в природе процессов, пробуждение интереса к научному познанию мира.

С учетом образовательных потребностей обучающихся может реали-

бірқатар аймақтарында күн энергиясымен жұмыс істейтін коммуналдық желілер табиғи газбен сәтті бәсекелеседі. Біз бұрын навигаторларсыз қалай жүргенімізді елестету қиын. Жаһандық позициялаудың спутниктік жүйелері бастапқыда тек әскери мақсатта жасалған. Бірақ көптеген жылдар бойы навигациялық жүйелер біздің өмірімізге қалай еніп, экономикаға көмектесті: бұл спутниктік көлік мониторингі, навигация, геодезия және картография.

Спутниктік байланыс, спутниктік теледидар және интернет бүкіл әлемдегі адамдардың өмір сүру сапасын жақсартты. Ғарыштық технологиялар адамзатқа жаңа медицина сыйлады: магниттік-резонанстық және компьютерлік томографтар, гемодиализ және кардиоангиографияға арналған аппаратура, дефибрилляторлар, хирург-роботтар. Ауадағы зиянды қоспаларды бақылау датчиктері, суды тазартуға арналған сүзгі жүйелері, азық-түлік сапасын бақылау – бұл денсаулық пен қоршаған ортаны қорғауға қызмет ететін ғарыштық технологиялар.

Астрономияны зерттеудің басты мақсаты – білім алушыларда біртұтас жаратылыстану дүниетанымын қалыптастыру, табиғатта болып жатқан процестердің себеп-салдарлық байланыстарын түсіну, әлемді ғылыми тануға деген қызығушылықты ояту.

Білім алушылардың білім беру қажеттіліктерін ескере отырып, астрономия мен сабақтас пәндерді тереңдетіп зерделеу жүзеге асырылуы мүмкін, бұл теориялық білімді жетілдіруді, зерттеу және жобалау құзыреттіліктерін қалыптастыруды және оларды практикада қолдану қабілетін қамтамасыз етеді.

Астрономияны жаңа технологияларға (кометалар мен астероидтарды іздеудің роботтандырылған жүйелері, оның ішінде жермен соқтығысу мүмкіндігі тұрғысынан қауіпті, адаптивті оптика, ғарыштық телескоптардың жұмыс принциптері және т.б.) баса назар аудара отырып оқыту Қазақстанның ғылыми-техникалық даму саласындағы мемлекеттік саясатты іске асырудың тиімді құралы бола алады.

Космическое образование – важная составляющая общей культуры человека в современном обществе. Его главное назначение – **воспитание планетарного сознания**, получение знаний о небесных телах, галактиках, Вселенной и их использование на основе идей мирного космоса.

зываются углубленное изучение астрономии и смежных дисциплин, что обеспечит расширенное освоение теоретических знаний, формирование исследовательских и проектных компетенций и способности их применения на практике.

Преподавание астрономии с использованием акцента на новейшие технологии (роботизированные системы поиска комет и астероидов, в том числе опасных с точки зрения возможного столкновения с Землей, адаптивная оптика, принципы работы космических телескопов и др.) может стать эффективным средством реализации государственной политики в области научно-технического развития Казахстана.

БІЗ ҒАРЫШТА ӨМІР СҮРЕМІЗ, АЛ ҒАРЫШ БІЗДЕ ӨМІР СҮРЕДІ

Адамзат жер бетінде мәңгі
қалмайды...
Планета – ақыл-ойдың бесігі,
бірақ сіз бесікте мәңгі өмір сүре
алмайсыз...

**Константин Эдуардович
Циолковский,**

өздігінен білім алған орыс ғалымы,
теориялық космонавтика
мәселелерін өзірлеген, ойшыл

Человечество не останется вечно
на Земле...
Планета есть колыбель разума,
но нельзя же вечно жить в колыбели...

**Константин Эдуардович
Циолковский,**

русский ученый-самоучка,
разрабатывавший теоретические
вопросы космонавтики, мыслитель

МЫ ЖИВЕМ В КОСМОСЕ, И КОСМОС ЖИВЕТ В НАС

Е. М. Песина,
редактор,
«Өркен» балалардың әл-ауқатын
арттыру ұлттық
ғылыми-практикалық институты,
Алматы қ.

Е. М. Песина,
редактор,
Национальный
научно-практический институт
благополучия детей «Өркен»,
г. Алматы

Ғарыш дегеніміз не? Ежелгі дәуірдің өзінде ежелгі гректер әлемді (немесе ғаламды) ғарыш деп атаған, бұл сөзбе-сөз аударғанда «тәртіп» дегенді білдіреді.

Ғарышты зерттеу ежелгі дәуірден басталды, ол кезде адам шоқжұлдыздарды ерекшелеп, жұлдыздарды «оқуды» енді ғана үйренді. Телескопты ойлап тапқаннан кейін 400 жыл бұрын ғана астрономия қарқынды дамып, ғылымға жаңа жаңалықтар әкелді...

Қазіргі ғарыш ұғымы Ғаламның барлық кеңістігін, соның ішінде жерді, жерге жақын және планетааралық кеңістікті қамтиды.

Адамзат өзінің мыңдаған жылдық тарихында өзінің ғаламға қатысуы туралы бірнеше рет ойланған. Адам мен ғарыштың өзара байланысы мен өзара тәуелділігі идеясы әр түрлі дәуірлерде дамып, Ежелгі Үнді философиясында, Платон мен Птоломейдің, Галилей мен Коперниктің еңбектерінде, сондай-ақ ғаламмен ажырамас бірлігін интуитивті түрде сезінген әртүрлі халықтардың көптеген мифтері мен діни түсініктерінде пайда болғанымен, бұл XIX–XX ғасырлардағы орыс ойшылдары (Вернадский, Чижевский, Циолковский, космист философтар Ильин, Флоренский, Бердяев) оны ғаламдық планетарлық ойлау тұрғысынан мүлдем басқа, сапалы жаңа деңгейде түсінді. Адамзаттың тағдыры, олардың пікірінше, ғарыш тағдырынан бөлінбейді және ғарышқа шығу, басқа әлемдерді игеру ол үшін сөзсіз.

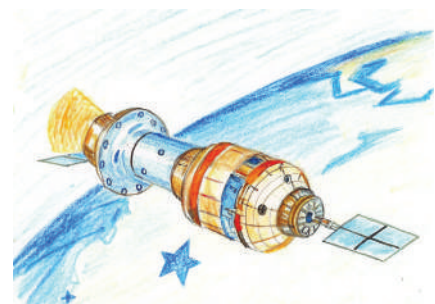
Ғарыш туралы идеялардың даму тарихында адам ойлауының әлсіздігі ерекше айқын көрінді. Ежелгі әлемнің адамы қай жерде болса да, ол өзін әрқашан шеттерімен жерге тірелген жарты шар тәрізді аспанның ортасында көрді және Күн, Ай және барлық ас-

Что такое космос? Еще в далекие античные времена древние греки называли мир (или Вселенную) космосом, что в буквальном переводе означает «порядок».

Изучение космоса началось еще с самых древних времен, когда человек только учился «читать» по звездам, выделяя созвездия. И только всего 400 лет назад после изобретения телескопа астрономия начала стремительно развиваться, принося в науку все новые открытия...

Современное понятие космос включает в себя все пространство Вселенной, в том числе и Землю, околоземное и межпланетное пространство.

На протяжении своей многотысячелетней истории человечество неоднократно задавалось вопросом о своей сопричастности Вселенной. И хотя идея взаимосвязи и взаимозависимости человека и космоса развивалась в разные эпохи, обретая свое воплощение в древнеиндийской философии, трудах Платона и Птолемея, Галилея и Коперника, а также в многочисленных мифах и религиозных представлениях различных народов, интуитивно ощущавших свое неразрывное единство со Вселенной, именно русские мыслители XIX–XX вв. (Вернадский, Чижевский, Циолковский, философы-космисты Ильин, Флоренский, Бердяев) осмыслили ее на совершенно ином, качественно новом уровне с позиций **глобального планетарного мышле-**

Космос – это единственная в своем роде природная лаборатория, дающая человеку возможность исследовать ряд вопросов, касающихся мироустройства, познать законы окружающего мира.

Ғарыш – бұл адамға әлемге қатысты бірқатар мәселелерді зерттеуге, қоршаған әлемнің заңдылықтарын білуге мүмкіндік беретін бірегей табиғи зертхана.

пан шамдары Жерді айналып өтетініне сенімді болды.

«Айқын» мен шындықтың араласуы ғана емес, адам ойының ғасырлар бойғы қате түсініктерін тудырды. Біржақтылық, билікке соқыр тағзым ету, ғылымдағы жалғыз билік тек факт болуы керек деген даусыз шындықты ұмыту кедергі болды...

Ғарыш туралы ежелгі идеялардың құлдырауы оған деген көзқарасты да өзгертті. Бұл идеялар ғарыштағы белсенді іс-әрекетке ие болмады (тіпті мұндай сөздердің тіркесімі мүлдем күлкілі болып көрінді), өйткені Жер адамның практикалық іс-әрекетінің жалғыз саласы болып табылады...

Ұлы ойшыл Бируни-араб әлемінің алғашқы энциклопедиялық ғалымы.

ния. Судьба человечества, утверждали они, неотделима от судеб космоса и выход в космос, освоение других миров являются для него неизбежными.

Согласно этим учениям, мироздание – грандиозная одухотворенная энергетическая система, развивающаяся согласно законам космоса, в которой человек – лишь одна из многих структур, тесно связанная и взаимодействующая с остальными.

В истории развития представлений о космосе слабости человеческого мышления проявились особенно ярко. Где бы ни находился человек древнего мира, он всегда видел себя в центре полусферического небосвода, опирающегося своими краями на Землю, и был уверен, что Солнце, Луна и все небесные светила вращаются вокруг Земли.

Не только смешение «очевидного» и реального послужило причиной многовековых заблуждений человеческой

Осы ілімдерге сәйкес, ғалам – ғарыш заңдарына сәйкес дамып келе жатқан орасан зор рухани энергетикалық жүйе, онда адам басқалармен тығыз байланысты және өзара әрекеттесетін көптеген құрылымдардың бірі ғана.

Ол доғаның радиусы 7,5 м болатын әлемдегі алғашқы қабырға квадрантын тұрғызды, бұл күн мен планеталардың орналасуын 2° дәлдікпен белгілеуге мүмкіндік берді. Оның «астрономияның негізгі принциптерін түсіндіру кітабы» және «Масуд каноны» (астрономиялық кестелер және жұлдыздар каталогы) жазбалары ғасырлар бойы араб әлемінде және жалпы Шығыста астрономияның негізгі оқулықтары болды.

Самарқандта билік құрған ұлы Әмір Тамерланның немересі Ұлықбек сол кездегі бірегей обсерватория салған. Оның обсерваториясының астрономдары 30 жыл бойы үлкен квадрантта (доғаның радиусы 40 м-ден асатын) күнді жүйелі түрде бақылап отырды, оның нәтижелері «Гураган кестелеріне» кірді (билеуші астроном Ұлықбек Гураган атынан).

Телескоп адамның алдында жердің қарапайымдылығы мен ғарыштың сарқылмайтындығын ашты. Ол жетілдірілген сайын Ғаламның шексіздігі мен өмір сүруге болатын әлемдердің көптігі туралы ежелгі алыпсатарлық идеялар біртіндеп үлкен және үлкен салмаққа ие болды. Төрт ғасырдан аз уақыт ішінде адамдар ғарыштың тереңдігіне жетті, тіпті жарық сәулелері миллиардтаған жылдарға жетеді-бұл адам танымының қарқыны!

Алайда, таңқаларлық, қазіргі астрономия әлі күнге дейін адам мен ғарыш мәселесінің шешімін таппады...

Ғарыш пен оның барлық компоненттерінің, соның ішінде қоршаған орта мен адамзаттың бірлігі туралы мәселені зерттеу XX ғасырда астрономия мен астрология саласынан философияға, практикалық астронавтика мен астронавтикаға көшті. Адам мен қоғам ғаламның ажырамас бөлігі болып табылады және микромирдің (адамның) макромирмен (ғарышпен) иерархиялық үйлесімділігінің жалпы тізбегінде болады.

Адам қандай да бір маңызды іліммен байланыста болған кезде, адам ғарыштың маңызды бөлігі деп жарияланатын философия бәрінің негізін құрайтынын анықтайды. Бұл философия адам мен ғарыштың бір-бірінен бөлінбейтіндігін және олардың әрқайсысы оларды біріктіретін нәрсе арқылы өз мағынасын алатынын мойындауға негізделген. Бұл «бір нәрсе» – бұл жа-

***Вселенная** – символ единства в разнообразии. Это одно органическое целое, независимо от того, как различны и разнообразны могут быть ее многочисленные аспекты. Все возникает из одного и того же источника и является внешним выражением его неиссякаемой творческой силы.*

мысли. Мешали предубежденность, слепое преклонение перед авторитетами, забвение той бесспорной истины, что единственным авторитетом в науке должен быть только факт...

Крушение древних представлений о космосе изменило и отношение к нему. Эти представления никак не располагали к активной деятельности в космосе (даже само сочетание таких слов выглядело совершенно нелепым), ведь Земля – единственное поприще для практической деятельности человека...

Важный этап в развитии астрономии связан с достижениями арабско-мусульманской культуры. Вклад арабских астрономов в формирование астрономической картины мира был исключительным.

Великий мыслитель **Бируни** – первый ученый-энциклопедист арабского мира. Он построил первый в мире стенной квадрант с радиусом дуги 7,5 м, что позволяло отмечать положения Солнца и планет с точностью до 2°. Его сочинения «Книга истолкования основных начал астрономии» и «Канон Мас'уда» (Астрономические таблицы и звездный каталог) в течение веков служили главными учебниками астрономии в арабском мире и на Востоке в целом.

Улугбек, внук Великого эмира Тамерлана, правивший в Самарканде, построил близ него уникальную по тем временам обсерваторию. Астрономы его обсерватории в течение 30 лет проводили систематические наблюдения Солнца на огромном квадранте (с радиусом дуги более 40 м), результаты которых вошли в «Гураганские таблицы» (от имени правителя-астронома Улугбек Гураган).

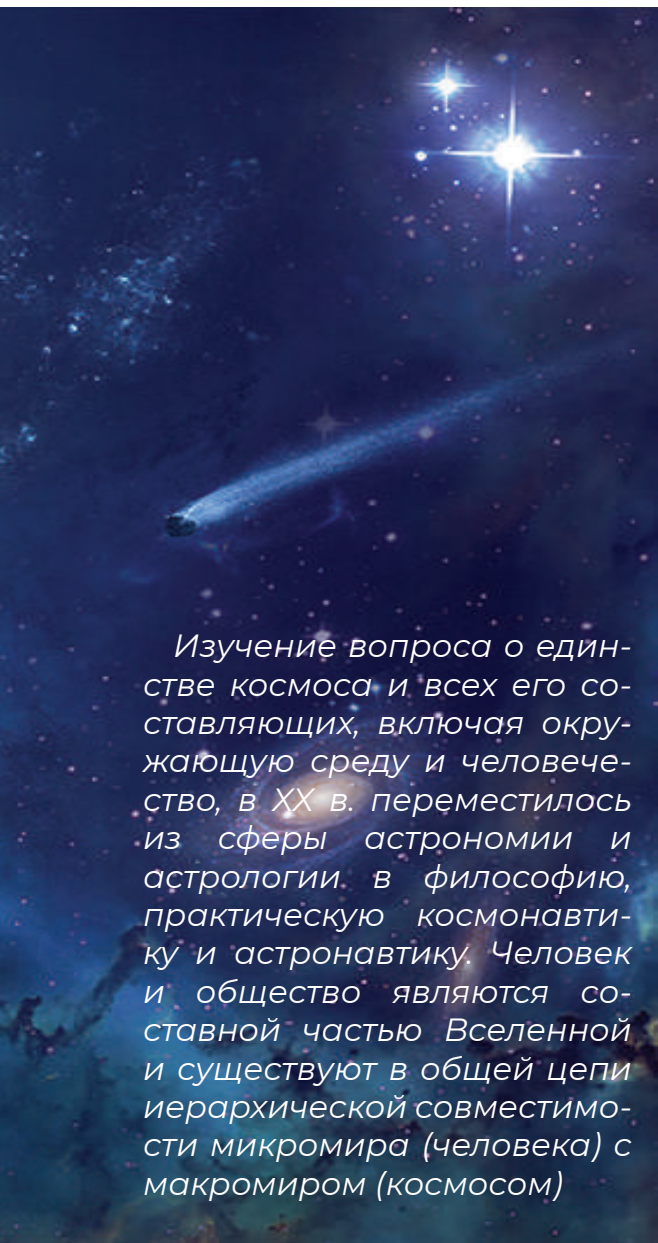
Ғалам – әртүрліліктегі бірліктің символы. Бұл оның көптеген аспектілері қаншалықты әртүрлі және әртүрлі болса да, бір органикалық тұтас. Барлығы бір көзден туындайды және оның сарқылмас шығармашылық күшінің сыртқы көрінісі болып табылады.

Астрономияның дамуындағы маңызды кезең араб-мұсылман мәдениетінің жетістіктерімен байланысты. Араб астрономдарының әлемнің астрономиялық бейнесін қалыптастыруға қосқан үлесі ерекше болды.

Ғарыш пен оның барлық компоненттерінің, соның ішінде қоршаған орта мен адамзаттың бірлігі туралы мәселені зерттеу XX ғасырда астрономия мен астрология саласынан философияға, практикалық астронавтика мен астронавтикаға көшті. Адам мен қоғам ғаламның ажырамас бөлігі болып табылады және микромирдің (адамның) макромирмен (ғарышпен) иерархиялық үйлесімділігінің жалпы тізбегінде болады.

Телескоп раскрыв перед человеком заурядность Земли и неисчерпаемость космоса. По мере его усовершенствования древние умозрительные идеи о бесконечности Вселенной и многочисленности обитаемых миров приобретали постепенно все большую и большую весомость. Менее чем за четыре века люди достигли таких глубин космоса, до которых даже лучи света дохо-

ратылыстың керемет эволюциялық жоспары, оның көрінісі ғалам және оны құрайтын барлық нәрсе. Ғалам мен адам туралы ілім біздің рухани саламызды кеңейтеді, адам рухына күш пен қуат береді.

Изучение вопроса о единстве космоса и всех его составляющих, включая окружающую среду и человечество, в XX в. переместилось из сферы астрономии и астрологии в философию, практическую космонавтику и астронавтику. Человек и общество являются составной частью Вселенной и существуют в общей цепи иерархической совместимости микромира (человека) с макромиром (космосом)

Бұл шығармашылық күш бәрінде көрінеді және оның заңдары бәрінде де қолданылады. Біз бұл заңдарды сыртқа шығарып, бақылай алмаймыз, өйткені олар бізде жұмыс істейді. Біз және басқалар бізді және бүкіл әлемді өмірге әкелген бір шығармашылық энергияның символы ретінде олардың күшінің тақырыбы болып табылады.

дят за миллиарды лет, – такова стремительность человеческого познания!

Однако, как это ни удивительно, современная астрономия до сих пор так и не нашла решения проблемы «человек и космос»...

Когда человек соприкасается с каким-либо серьезным учением, он обнаруживает, что философия, в которой человек провозглашается важной частью космоса, составляет основу всего. Эта философия покоится на признании того факта, что человек и космос неразделимы, и что каждый из них приобретает свое значение благодаря чему-то, что соединяет их вместе. Это «что-то» и есть **великий эволюционный план творения**, выражением которого являются Вселенная и все, что ее составляет. Учение о Вселенной и человеке расширяет нашу духовную сферу, дает подъем и энергию человеческому духу.

Эта творческая сила проявляет себя во всем, и ее законы действуют также во всем. Мы не можем находиться в стороне и наблюдать эти законы в действии, ибо они работают в нас. Мы и все остальное являемся предметом их власти как символы одной творческой энергии, которая вызвала к жизни нас и весь мир.

ҒЫЛЫМНЫҢ ҚИЯЛДАН ОЗАТЫН УАҚЫТЫ КЕЛЕДІ...

12 СӘУІР – ҒЫЛЫМ ҚЫЗМЕТКЕРЛЕРІ КҮНІ

*Ғылым елді танымайды,
өйткені білім адамзатқа тиесілі
алау болып табылады,
бұл әлемді жарықтандырады.
Ғылымның мақсаты –
адамға түсініксіз
нәрсені түсінуге болатынын.*

Луи Пастер,
француз химигі,
фармацевт, микробиология негізін
қалаушылардың бірі
вакцинацияның ғылыми
негіздерін жасаушы

*Наука не знает страны,
потому что знание принадлежит
человечеству и является факелом,
который освещает мир.
Цель науки – доказать человеку,
что непонятное можно понять.*

Луи Пастер,
французский химик,
фармацевт,
один из основоположников
микробиологии, создатель
научных основ вакцинации

ПРИДЕТ ВРЕМЯ, КОГДА НАУКА ОПЕРЕДИТ ФАНТАЗИЮ...

12 АПРЕЛЯ – ДЕНЬ РАБОТНИКОВ НАУКИ

КҮННІҢ ТАҚЫРЫБЫ / ТЕМА ДНЯ

Еліміздің Президенті Қасым-Жомарт Тоқаев жыл сайынғы Қазақстан халқына Жолдауында бүгінгі таңда маңызды басымдықтардың бірі – ғылымды дамыту екенін нақты атап өтті. Мемлекет басшысы қазақстандық ғалымдардың алдына «жаңа тенденцияларға ілесіп қана қоймай, бір қадам алда болу, трендтер қалыптастыру» деген аса өршіл міндет қойды.

Президент нашей страны Касым-Жомарт Токаев в ежегодном Послании народу Казахстана четко обозначил, что на сегодняшний день один из важнейших приоритетов – это развитие науки. Глава государства поставил перед казахстанскими учеными весьма амбициозную задачу – «не просто поспевать за новыми веяниями, а быть на шаг впереди, генерировать тренды».

Жыл сайын 12 сәуірде Қазақстанның ғылыми қоғамдастығының өкілдері өздерінің кәсіби мерекесі – ғылым қызметкерлері күнін атап өтеді. Бұл кәсіби мереке 2011 жылғы 20 қазанда Қазақстан Республикасы Президентінің №164 Жарлығымен заңнамалық түрде бекітілді. Бұл күн кездейсоқ таңдалмады: дәл осы күні, 1899 жылы 12 сәуірде көрнекті геолог-ғалым, Қазақстанда металлогендік ғылымның негізін қалаушы, Қазақ КСР Ғылым Академиясының тұңғыш Президенті Қаныш Имантайұлы Сәтбаев (1899–1964) дүниеге келді.

Соңғы бірнеше жылда Қазақстан ғылымында ғалымдардың қызметін қолдауға бағытталған елеулі өзгерістер орын алды және әлі де жалғасуда. Президент айтқан ұсыныстарды іске асыру отандық ғылымды ғана емес, бүкіл қоғамымызды дамытудағы маңызды қадам болып табылады, бұл сөзсіз елдің өркендеуіне ықпал етеді.

За последние несколько лет в казахстанской науке произошли и продолжают происходить заметные изменения, направленные на поддержку деятельности ученых. А реализация предложений, озвученных Президентом, является важным шагом в развитии не только отечественной науки, но и всего нашего общества, что, несомненно, способствует процветанию страны.

К. И. Сатпаев вошел в историю нашего народа как видный государственный и общественный деятель, ученый с мировым именем, основатель казахстанской школы геологов, лауреат Ленинской и Государственной премий СССР и Казахской ССР.

Практически всю свою жизнь этот великий человек посвятил науке и ее развитию в нашей стране. Он не просто стал первым президентом Казахстанской академии наук, а фактически создал ее, приложив к решению этой архиважной задачи колоссальное количество усилий, добиваясь развития отечественной науки через учреждение филиалов Академии наук СССР и научно-исследовательских институтов в Казахстане, и в итоге добился своей цели – **открытия Академии наук Казахской ССР.**

Одной из самых примечательных заслуг Каныша Сатпаева в области геологии является то, что он, несмотря на несогласие с ним ряда крупных союзных специалистов, продолжил изучение Джезказганского района и в 1930-х годах открыл Улутау-Джезказганское меднорудное месторождение, на момент обнаружения ставшее крупнейшим в мире по прогнозируемым запасам ценных сырьевых ресурсов.

За свою жизнь Каныш Сатпаев написал более 640 фундаментальных научных работ. Возглавляемый им в 1941–1964 гг. Институт геологических наук стал центром развития казахстанской отрасли недропользования и освоения богатейших природно-сырьевых ресурсных запасов республики. К концу Великой Отечественной войны, через 4 года после своего основания, институт стал одной из крупнейших научно-практических организаций геологического профиля в Союзе.

Қ. И. Сәтбаев біздің халқымыздың тарихына көрнекті мемлекет және қоғам қайраткері, әлемдік аты бар ғалым, қазақстандық геологтер мектебінің негізін қалаушы, КСРО мен Қазақ КСР-нің Лениндік және Мемлекеттік сыйлықтарының лауреаты ретінде енді.

Бұл ұлы адам бүкіл өмірін ғылымға және оны біздің елімізде дамытуға арнады. Ол Қазақстан Ғылым Академиясының тұңғыш президенті болып қана қоймай, оны іс жүзінде құрды, осы мұрағаттық міндетті шешуге зор күш-жігер жұмсап, КСРО Ғылым Академиясының филиалдары мен Қазақстан-

Ежегодно 12 апреля представители научного сообщества Казахстана отмечают свой профессиональный праздник – **День работников науки**. Этот профессиональный праздник был законодательно закреплён 20 октября 2011 г. Указом Президента Республики Казахстан №164. Дата была выбрана неслучайно: именно в этот день, 12 апреля 1899 г., родился **выдающийся ученый-геолог, основатель металлогенической науки в Казахстане, первый президент Академии наук Казахской ССР Каныш Имантаевич Сатпаев (1899–1964)**.

дағы ғылыми – зерттеу институттарын құру арқылы отандық ғылымды дамытуға ұмтылып, нәтижесінде Қазақ КСР Ғылым академиясын ашу мақсатына қол жеткізді.

Каныш Сәтбаевтың геология саласындағы ең елеулі еңбегінің бірі – ол бірқатар ірі одақтас мамандардың онымен келіспеуіне қарамастан, Жезқазған ауданын зерттеуді жалғастырып, 1930 жылдары Ұлытау-Жезқазған мыс кен орнын ашты, ол табылған кез-

Разработанный Сатпаевым в 1950-х годах комплексный метод формационного металлогенического анализа и прогноза месторождений стал лучшим в стране по своей уникальной точности и послужил научно-практической основой для комплексных металлогенических исследований в СССР.

1950 жылдары Сәтбаев әзірлеген формациялық металлогендік талдау мен кен орындарын болжаудың кешенді әдісі өзінің бірегей дәлдігі бойынша елдегі ең үздік болды және КСРО-да кешенді металлогендік зерттеулер үшін ғылыми-практикалық негіз болды.

де бағалы шикізат ресурстарының болжамды қоры бойынша әлемдегі ең ірі кен орнына айналды.

Қаныш Сәтбаев өмір бойы 640-тан астам іргелі ғылыми еңбектер жазды. Ол 1941–1964 жылдары басқарған геологиялық ғылымдар институты жер қойнауын пайдаланудың қазақстандық саласын дамыту және республиканың ең бай табиғи-шикізаттық ресурстық қорларын игеру орталығына айналды. Ұлы Отан соғысының аяғында, құрылғаннан кейін 4 жыл өткен соң, институт Одақтағы ең ірі геологиялық-практикалық ұйымдардың біріне айналды.

Егер Қазақстанда ғылымның қалыптасу тарихына қайта оралсақ, онда еліміздің алғашқы ғылыми мекемелері өткен ғасырдың бірінші ширегінде пайда болды. Олар бастапқыда тұқым және ауылшаруашылық ғылыми станциялары болды.

Бір ғасыр бұрын, 1925 жылы Алматыда санитарлық-бактериологиялық институттың, ал 1932 жылы КСРО Ғылым Академиясының Қазақстандық базасының ашылуы өтті, кейін КСРО Ғылым Академиясының (КазФАН) Қазақ филиалы болып қайта құрылды. Соғыс аяқталғаннан кейін 1946 жылдың 1 маусымында Қаныш Имантайұлының белсенді ұйымдастырушылық қызметінің арқасында Қазақ КСР дербес ғылым академиясы құрылды.

Соғыс кезінде қауіпсіздік мақсатында КСРО Ғылым академиясы Президиумының мүшелері көптеген ғалымдармен, ғылымның түрлі салаларының өкілдерімен бірге Алматыға көшірілді.

2003 жылы ҚР Президентінің Жарлығына сәйкес Қазақстан Ғылым академиясына жаңа жоғары мәртебе берілді – «Қазақстан Республикасының Ұлттық Ғылым академиясы» республикалық қоғамдық бірлестігі (ҚР ҰҒА).

Если вернуться в историю становления науки в Казахстане, то первые научные учреждения страны появились еще в первой четверти прошлого века. Первоначально это были семеноводческие и сельскохозяйственные научные станции.

Век назад, в 1925 г., состоялось открытие Санитарно-бактериологического института в Алма-Ате, а в 1932 г. – Казахской базы Академии наук СССР, позднее преобразованную в Казахский филиал Академии наук СССР (КазФАН). После окончания войны 1 июня 1946 г. благодаря активной организационной деятельности Каныша Имантаевича была учреждена самостоятельная **Академия наук Казахской ССР**.

Во время войны в целях безопасности члены президиума Академии наук СССР вместе со многими учеными, представителями самых разных областей науки, были эвакуированы в Алма-Ату. Воспользовавшись появившейся возможностью, Каныш Имантаевич подключил эвакуированных специалистов к научной деятельности КазФАНа. В результате филиал за короткое время вырос в крупный научный центр.

В 1941 г., когда Сатпаев был назначен исполняющим обязанности председателя президиума КазФАНа, филиал состоял из 100 научных сотрудников, 14 из которых были кандидатами наук и 3 – докторами. К 1945 г. филиал насчитывал уже 500 научных сотрудников, среди которых 44 кандидата и 18 докторов наук.

К 1964 г. АН КазССР стала одной из крупнейших республиканских академий в Союзе.

В последующие годы президентами академии избирались видные ученые:

- ✓ горный инженер по эксплуатации рудных месторождений, академик Д. А. Кунаев;
- ✓ энергетик, академик, лауреат Ленинской премии Ш. Е. Есенов;
- ✓ металлург, академик АН СССР и КазССР, лауреат Государственной премии СССР и КазССР А. М. Кунаев;
- ✓ биолог, лауреат Ленинской премии М. А. Айтхожин;

Пайда болған мүмкіндікті пайдаланып, Қаныш Имантайұлы эвакуацияланған мамандарды ҚазФАН-ның ғылыми қызметіне қосты. Нәтижесінде филиал қысқа уақыт ішінде ірі ғылыми орталыққа айналды.

1941 жылы Сәтбаев ҚазФАН президиумы төрағасының міндетін атқарушы болып тағайындалған кезде филиал 100 ғылыми қызметкерден тұрды, оның 14 – і ғылым кандидаттары және 3-і доктор. 1945 жылға қарай филиалда 500 ғылыми қызметкер болды, олардың ішінде 44 кандидат және 18 ғылым докторы бар.

1964 жылға қарай ҚазКСР ҒА Одақтағы ең ірі республикалық академиялардың біріне айналды.

Кейінгі жылдары көрнекті ғалымдар Академия президенттері болып сайланды:

- ✓ кен орындарын пайдалану жөніндегі тау кен инженері, академик *Д. А. Қонаев*;
- ✓ энергетик, академик, Ленин сыйлығының лауреаты *Ш. Е. Есенов*;
- ✓ металлург, КСРО және ҚазКСР ҒА академигі, КСРО және ҚазКСР Мемлекеттік сыйлығының лауреаты *А. М. Қонаев*;
- ✓ биолог, Ленин сыйлығының лауреаты *М. А. Айтхожин*;
- ✓ математик, КСРО және ҚазКСР Мемлекеттік сыйлығының лауреаты *У. М. Султанғазин*;
- ✓ экономист, академик *К. А. Сағадиев*;
- ✓ биолог, академик *Н. А. Айтхожина*;
- ✓ геолог, академик *С. Ж. Дәукеев* и др.

Бүгінгі таңда ҚР ҰҒА – іргелі ғылыми зерттеулер орталығы, еліміздің жоғары ғылыми ұйымы.

Отандық ғылымның жетекші өкілдері қызметінің басымдығы – Президенттің Қазақстан халқына жыл сайынғы Жолдауында қойылған барлық процестерді, ең алдымен ғылыми-техникалық даму және прогресс саласындағы, қазіргі заманның жаһандық сын-қатерлері жағдайында мемлекеттік қауіпсіздікті қамтамасыз етуге және қазақстандықтардың әл-ауқатын арттыруға бағытталған міндеттерді шешу.

Редакция дайындаған

*В 2003 г. в соответствии с указом Президента РК АН Казахстана придан новый высокий статус – **Республиканское общественное объединение «Национальная академия наук Республики Казахстан» (НАН РК).***

- ✓ математик, лауреат Государственной премии СССР и КазССР *У. М. Султанғазин*;
- ✓ экономист, академик *К. А. Сағадиев*;
- ✓ биолог, академик *Н. А. Айтхожина*;
- ✓ геолог, академик *С. Ж. Дәукеев* и др.

Сегодня НАН РК – центр фундаментальных научных исследований, высшая научная организация нашей страны.

В приоритете деятельности ведущих представителей отечественной науки – решение задач, поставленных в ежегодном Послании Президента народу Казахстана по дальнейшей цифровизации всех процессов, в первую очередь в области научно-технического развития и прогресса, направленных на обеспечение государственной безопасности в условиях глобальных вызовов современности и повышения благосостояния казахстанцев.

Подготовлено редакцией

«FAMILY ӘНГІМЕ» КОНФЕРЕНЦИЯСЫ

**«ӨРКЕН» БАЛАЛАРДЫҢ ӘЛ-АУҚАТЫН АРТТЫРУ ҰЛТТЫҚ
ҒЫЛЫМИ-ПРАКТИКАЛЫҚ ИНСТИТУТЫ
АЛМАТЫ ҚАЛАСЫНДАҒЫ ДОСТЫҚ ҮЙІ ҚЫЗМЕТІН
ҚАМТАМАСЫЗ ЕТУ БАСҚАРМАСЫ
«ҚОҒАМДЫҚ КЕЛІСІМ» РММ
ҚАЗАҚСТАН ХАЛҚЫ АССАМБЛЕЯСЫ
ЖАНЫНДАҒЫ РЕСПУБЛИКАЛЫҚ АНАЛАР КЕҢЕСІ**

Республикалық Достық үйі
Алматы қ.
2025 жылғы 16 сәуір

16 сәуірде Алматы қаласының Республикалық Достық үйінде «Өркен» балалардың әл-ауқатын арттыру ұлттық ғылыми-практикалық институты (БЭАҰҒПИ) Қазақстан Республикасы Мәдениет және ақпарат министрлігі этносаралық қатынастарды дамыту комитетінің «Қоғамдық келісім» РММ Алматы қаласындағы республикалық Достық үйінің қызметін қамтамасыз ету басқармасы және Қазақстан

16 апреля в Республиканском Доме дружбы г. Алматы состоялась **Конференция «Family әнгіме»**, организованная Национальным научно-практическим институтом благополучия детей (ННПИБД) «Өркен» совместно с Управлением по обеспечению деятельности Республиканского Дома дружбы в г. Алматы РГУ «Қоғамдық келісім» Комитета по развитию межэтнических отношений Министер-

КОНФЕРЕНЦИЯ «FAMILY ӘНГІМЕ»

НАО «НАЦИОНАЛЬНЫЙ НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКИЙ ИНСТИТУТ
БЛАГОПОЛУЧИЯ ДЕТЕЙ «ӨРКЕН»
УПРАВЛЕНИЕ ПО ОБЕСПЕЧЕНИЮ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ
РЕСПУБЛИКАНСКОГО ДОМА ДРУЖБЫ В Г. АЛМАТЫ
РГУ «ҚОҒАМДЫҚ КЕЛІСІМ»
РЕСПУБЛИКАНСКИЙ **СОВЕТ МАТЕРЕЙ** ПРИ АССАМБЛЕЕ НАРОДА
КАЗАХСТАНА

Республиканский Дом Дружбы
г. Алматы
16 апреля 2025 года

халқы Ассамблеясы (ҚХА) жанындағы Аналар республикалық кеңесімен бірлесіп ұйымдастырған «**Family ән-гіме**» конференциясы өтті.

Конференцияның мақсаты – отбасы институтын, дәстүрлі отбасылық құндылықтарды сақтау, саналы және позитивті ата-ана негізінде балалар мен ата-аналар қарым-қатынасын нығайту, оқыту мен тәрбиелеу процесінде отбасы мен мектептің өзара іс-қимылын тереңдету, қауіпсіз білім беру ортасын құру және балалар-

ства культуры и информации Республики Казахстан и Республиканского совета матерей при Ассамблее народа Казахстана (АНК).

Цель конференции – объединить усилия педагогов, родителей и общественности для сохранения института семьи, традиционных семейных ценностей, укрепления детско-родительских отношений на основе осознанного и позитивного родительства, углубления взаимодействия семьи и школы в процессе обучения и воспи-

Американдық кеңесші және іскер жазушы Патрик Ленсионидің **көшбасшыларға арналған «Команданың бес кемістігі: қалай жеңуге болады»** бағдарламасы. Модель пирамида ретінде салынған: әрбір кемістік бір саты жоғары тұрған келесісін тудырады.

тания, расширения социального партнерства для создания безопасной образовательной среды и обеспечения благополучия детей.

Целевая аудитория: педагоги и директора школ, члены Совета матерей, представители структур АНК, родители и обучающиеся организаций общего среднего образования г. Алматы.

дың әл-ауқатын қамтамасыз ету үшін әлеуметтік әріптестікті кеңейту үшін педагогтердің, ата-аналар мен жұртшылықтың күш-жігерін біріктіру.

Мақсатты аудитория: педагогтер мен мектеп директорлары, Аналар кеңесінің мүшелері, ҚХА құрылымдарының өкілдері, Алматы қаласы жалпы орта білім беру ұйымдарының ата-аналары мен білім алушылары.

Қатысушылар саны – 100 адам.

Модератор Аманғали Хамидоллаұлы Мұхтаров, филология ғылымдарының кандидаты, «Өркен» БӘАҰҒПИ жетекші ғылыми қызметкері.

Конференция қатысушыларын құтықтау сөзбен Елена Николаевна Сакенова, «Өркен» БӘАҰҒПИ прези-

Количество участников – 100 человек.

Модератор Аманғали Хамидоллаевич Мухтаров, кандидат филологических наук, ведущий научный сотрудник (в. н. с) ННПИБД «Өркен».

С приветственным словом к участникам конференции обратились Елена Николаевна Сакенова, и. о. президента ННПИБД «Өркен», Нурсауле Абдыкадыровна Альтекова, руководитель Управления по обеспечению деятельности Республиканского Дома дружбы в г. Алматы, РГУ «Қоғамдық келісім» Комитета по развитию межэтнических отношений Министерства культуры и информации РК, заместитель председателя Республиканского совета мате-

дентінің м. а., Нұрсауле Әбдіқадырқызы Әлтекова, Алматы қаласындағы республикалық Достық үйінің қызметін қамтамасыз ету басқармасының басшысы, ҚР Мәдениет және ақпарат министрлігі этносаралық қатынастарды дамыту комитетінің «Қоғамдық келісім» РММ, ҚХА жанындағы Республикалық аналар кеңесі төрағасының орынбасары, ҚР Мәдениет және ақпарат министрлігі Алматы қаласы әкімінің жанындағы Әйелдер істері және отбасылық-демографиялық саясат жөніндегі комиссия мүшесі қарсы алды.

Олар өз сөздерінде конференция тақырыбының бүгінгі шындық контексіндегі өзектілігіне баса назар аударды: «Бүгін, отбасы заманның жаңа сын-тегеуріндерге тап болған кезде, мектептің, ата-ананың және бүкіл қоғамның күш-жігерін біріктіру өте маңызды. Тек саналы ата-ана болу және өзара құрмет арқылы біз бақытты, сенімді және төзімді балаларды тәрбиелей аламыз. «Family әнгіме» конференциясы – бұл жай ғана талқылау емес, бұл әр баланың болашағы үшін бірлескен іс-қимылға апаратын жол», – деп атап өтті Е. Н. Сакенова.

Алматы қаласы мәслихатының депутаты, ҚХА жанындағы Республикалық аналар кеңесінің, Алматы қаласы әкімі жанындағы Әйелдер істері және отбасылық-демографиялық саясат жөніндегі комиссияның мүшесі **Диана Ерланқызы** бала құқықтары жөніндегі уәкілдер институтының, психологиялық қолдау, отбасын қолдау орталықтарының (өмірлік қиын жағдайға тап болған отбасыларды анықтау және оларға көмек көрсету), құқықтарды қорғау жөніндегі қызметінің негізгі бағыттары туралы айтып берді (кәмелетке толмағандар жөніндегі инспекторлармен бірлесіп жұмыс істейтін қорғаншылық және қамқоршылық органдары) және т. б.

Зульфия Шахмуратовна Хусейнова, ҚХА өкілі өз сөзінде қауіпсіз және әлауқатты отбасылық және мектеп ортасын құру жөніндегі жұмысқа белсенді қатысатын Аналар кеңесінің орасан зор рөлін атап өтті. Осылайша, олар білім беру ұйымдарында (мектептерде, колледждерде) «5 кемістікке қарсы күрес» бағдарламасына бастамашылық жасап, енгізуде.

Программа для лидеров «Пять пороков команды: как преодолеть?» американского консультанта и бизнес-писателя Патрика Ленсиони. Модель построена как пирамида: каждый порок порождает следующий, стоящий на одну ступень выше.

рей при АНК, член Комиссии по делам женщин и семейно-демографической политике при акиме г. Алматы. В своих выступлениях они сделали акцент на актуальности темы конференции в контексте реалий сегодняшнего дня: «Сегодня, когда семья сталкивается с новыми вызовами времени, особенно важно объединить усилия школы, родителей и всего общества. Только через осознанное родительство и взаимное уважение мы можем вырастить счастливых, уверенных и устой-

Кездесу барысында қатысушылар:

- қазіргі заманғы сын-тегеуріндер жағдайында саналы және позитивті ата-аналықты дамыту;
- балалар үшін қауіпсіз және қолдау көрсететін білім беру ортасын құру үшін отбасы мен білім беру ұйымдары арасында тұрақты серіктестік қалыптастыру.

Конференция аясында 3 секция (тәжірибе шеберханалары, диалог алаңдары) жұмыс істеді:

- оқушылар үшін **«Family бала»** (Айгерим Даулет,) «Өркен» БЭАҰҒПИ әдіскер-ұйымдастырушысы;
- для родителей **«Family ата-ана»** (Аманғали Хамидоллаұлы Мұхтаров, Ботагөз Қинаятовна Құдышева, филология және педагогика ғылымдарының кандидаттары, «Өркен» БЭАҰҒПИ жетекші ғылыми қызметкерлері);
- педагогтер үшін **«Family ұстаз»** (Сауле Бахитовна Касимова,

чивых детей. Конференция «Family әнгіме» – это не просто обсуждение, это путь к совместным действиям ради будущего каждого ребенка», – подчеркнула Е. Н. Сакенова.

Депутат маслихата г. Алматы, член Республиканского совета матерей при АНК, Комиссии по делам женщин и семейно-демографической политике при акиме г. Алматы Диана Ерланқызы рассказала об основных направлениях деятельности института уполномоченных по правам ребенка, центрах психологической поддержки, поддержки семьи (выявление и помощь семьям, оказавшимся в тяжелой жизненной ситуации), по защите прав детей (органы опеки и попечительства, работающие совместно с инспекторами по делам несовершеннолетних) и т. д.

Зульфия Шахмуратовна Хусейнова, представитель АНК, в своем выступлении отметила огромную роль Совета матерей, члены которого активно участвуют в работе по созданию безопасной и благополучной семейной и школьной среды. Так, ими инициирована и внедряется в организациях образования (школах, колледжах) **Программа «Борьба с 5 пороками».**

В ходе встречи участники обсудили:

- развитие осознанного и позитивного родительства в условиях современных вызовов;
- формирование устойчивого партнерства между семьей и образовательными организациями для создания безопасной и поддерживающей образовательной среды для детей.

В рамках конференции работали 3 секции (мастерские опыта, диалоговые площадки):

- для учащихся **«Family бала»** (Айгерим Даулет, методист-организатор ННПИБД «Өркен»);
- для родителей **«Family ата-ана»** (Аманғали Хамидоллаевич Мұхтаров, Ботагөз Кинаятовна Құдышева, кандидаты филологических и педагогических наук, в. н. с. ННПИБД «Өркен»);
- для педагогов **«Family ұстаз»** (Сауле Бахитовна Касимова, Ерболат Сексенбайұлы Шайланов, с. н. с. ННПИБД «Өркен»).

После завершения пленарной части конференции психологами института

Ерболат Сексенбайұлы Шайланов, «Өркен» БЭАҰҒПИ аға ғылыми қызметкерлері).

Конференцияның пленарлық бөлімі аяқталғаннан кейін институт психологтері тренингтер өткізді, онда қатысушылар тәрбие мен білім беру саласындағы өзекті сын-қатерлерді талқылады, табысты кейстермен бөлісті, сондай-ақ өскелең ұрпақтың мүддесі үшін сектораралық өзара іс-қимылды күшейту бойынша ұсыныстар әзірледі.

Қатысушылар Қазақстандағы отбасылық құндылықтар мен балалардың әл-ауқатын одан әрі нығайту үшін осындай іс-шараларды тұрақты негізде өткізудің маңыздылығын атап өтті.

Конференция барысында балалардың орындауындағы музыкалық нөмірлер көрсетілді. Жас таланттар залдың қошеметіне және барлық қатысушылардың шын жүректен таңдануына себеп болған керемет шығармашылық қабілеттері мен керемет вокалдық қабілеттерін көрсетті.

Конференция жалпы фотосессиямен, ұйымдастырушыларға жағымды атмосфера, рухани жайлылық, тиімді ынтымақтастық және нәтижелі тәжірибе алмасу үшін айтқан алғыс сөздерімен аяқталды. Барлық қатысушылар жас қазақстандықтарды – Отанымыздың болашақ азаматтары мен патриоттарын тәрбиелеу, оқыту, тұлғалық қалыптастыру және өсу процесінде ортақ мақсаттарға қол жеткізу үшін әлеуметтік әріптестік негізінде одан әрі өзара іс-қимыл және ынтымақтастық туралы ұсынысты бірауыздан қолдады.

были проведены тренинги, на которых участники обсудили актуальные вызовы в сфере воспитания и образования, поделились успешными кейсами, а также выработали предложения по усилению межсекторного взаимодействия в интересах подрастающего поколения.

Участники отметили важность проведения подобных мероприятий на постоянной основе для дальнейшего укрепления семейных ценностей и благополучия детей в Казахстане.

В ходе конференции были показаны музыкальные номера в исполнении детей. Юные таланты продемонстрировали незаурядные творческие способности и прекрасные вокальные данные, чем вызвали овации зала и искреннее восхищение всех присутствующих.

Завершилась конференция общей фотосессией, словами благодарности в адрес организаторов за создание атмосферы позитива, душевного комфорта, эффективной совместной работы и продуктивного обмена опытом. Все участники единодушно поддержали предложение о дальнейшем взаимодействии и сотрудничестве на основе социального партнерства для достижения общих целей в процессе воспитания, обучения, личностного формирования и роста юных казахстанцев – будущих граждан и патриотов нашей Родины.

«ӨРКЕН» БӘАҰҒПИ ҚАЗАҚСТАНДЫҚ БАЛАЛАРДЫҢ ӘЛ-АУҚАТЫН ҚАМТАМАСЫЗ ЕТУ БОЙЫНША ЖОБАЛАРЫ ТУРАЛЫ

**О ПРОЕКТАХ ННПИБД «ӨРКЕН»
ПО ОБЕСПЕЧЕНИЮ БЛАГОПОЛУЧИЯ
КАЗАХСТАНСКИХ ДЕТЕЙ**

Б. К. Кудышева,
п.ғ.к., сарапшы, ж.ғ.қ.
«Өркен» БЭАҰҒПИ
Алматы қ.

Балалардың құқықтарын қорғау, өскелең ұрпақтың денсаулығы, білімі және дамуы – сөзсіз басымдықтарымыз.

Біз Қазақстандағы барлық балалардың бақытты өмір сүруін қамтамасыз етуіміз керек. Біз әр баланың дауысын тыңдауға міндеттіміз!

Қасым-Жомарт Тоқаев,
Қазақстан Республикасының
Президенті

Баланың әл-ауқатының маңызды шарты – **бақытты отбасы**. Сондықтан позитивті ата-ана болу әдіснамасын дамыту балаларды тәрбиелеу мен дамытудың негізі ретінде тұрақты отбасылық байланыстарды қамтамасыз етудің қажетті шарты болып табылады.

Саналы және позитивті ата-анаға:

- рефлексия;
- ата-аналардың құндылықтар мен тәрбие үлгілерін таңдау жауапкершілігі;
- әр балаға физикалық, интеллектуалдық және әлеуметтік-эмоционалдық даму үшін қолайлы ортаны қамтамасыз етуге деген ұмтылыс тән.

Екінші жыл бойы әрбір жалпы орта білім беру ұйымының базасында **Ата-аналарды педагогикалық қолдау орталығы** жұмыс істейді, ол ата-аналар қоғамының өкілдерін, отбасын нығайтуға, отбасылық және қоғамдық тәрбие байланысына мүдделі әкімшілік және педагогикалық қызметкерлерді біріктіреді.

Орталықтың қызметі балаларды тәрбиелеу және дамыту мәселелерінде ата-аналардың және балалардың басқа да заңды өкілдерінің құзыреттерін қалыптастыруға бағытталған. Орталықта ата-аналар интерактивті режимде балаларымен жағымды қарым-қатынас жасаудың нақты дағдыларын алады, олардың психологиялық, эмоционалдық жағдайын түсінуді үйренеді, бұл балалар мен ата-аналар арасындағы қарым-қатынастың бұзылуы сияқты күрделі мәселенің шешілуіне әсер етуге көмектеседі.

Б. К. Кудышева,
к. п. н., эксперт, в. н. с.,
ННПИБД «Өркен»,
г. Алматы

Защита прав детей, здоровье, образование и развитие подрастающего поколения – наши безусловные приоритеты.

Мы должны обеспечить счастливую жизнь всем детям в Казахстане. Мы обязаны прислушаться к голосу каждого ребенка!

Қасым-Жомарт Тоқаев,
Президент Республики Казахстан

Важнейшим условием благополучия ребенка является **счастливая семья**. Поэтому культивирование методологии позитивного родительства – необходимое условие для обеспечения устойчивых семейных связей как основы воспитания и развития детей.

Осознанному и позитивному родительству присущи:

- рефлексия;
- ответственность родителей за выбор ценностей и моделей воспитания;
- стремление обеспечить каждому ребенку благоприятную среду для физического, интеллектуального и социально-эмоционального развития.

Вот уже второй год на базе каждой организации образования общего среднего образования функционирует **Центр педагогической поддержки родителей**, который объединяет представителей родительской общественности, административных и педагогических работников, заинтересованных в укреплении семьи, связи семейного и общественного воспитания.

Деятельность центра направлена на формирование компетенций родителей

Содержание обучения слушателей курса основано на **Концепции целостной личности Абая «Толық адам»** и современных теориях благополучия в аспекте физического, социального, эмоционального, когнитивного развития детей в соответствии с их возрастными особенностями.

Курс тыңдаушыларын оқытудың мазмұны Абайдың «Толық адам» тұтас тұлғасының тұжырымдамасына және балалардың жас ерекшеліктеріне сәйкес физикалық, әлеуметтік, эмоционалдық, когнитивтік даму аспектісіндегі қазіргі заманғы әл-ауқат теорияларына негізделген.

Ата-аналар жас дағдарыстары туралы біледі, тәуекелдерді, қауіптерді түсінуді және олардың алдын алуды, дұрыс әрекет етуді, әртүрлі өмірлік жағдайларда стандартты емес шешімдер қабылдауды, балаларға қажетті көмек пен қолдау көрсетуді үйренеді.

Аналар мен әкелер сабақтар барысында:

- ойын ойындарға, тесттерге қатысады, сұрақтарға жауап береді;
- ойланады, талқылайды, талдайды, қорытынды жасайды;
- QR-кодтары мен әдебиеттерге сілтемелерді қолданады;
- өз ұстанымын білдіреді;
- проблемалардың шешімін ұсынады;
- рөлдерді ойнайды;
- өз тәжірибелерімен бөліседі;
- бір-бірінен үйренеді;
- шағын жобалар, алгоритмдер әзірлейді;
- эксперименттер жүргізеді;

«Даналық мектебі» клубының сабақтарында аға буын өкілдері ұлттық тәрбие дәстүрлерін ашады. Клубтар әр мектепте ашық және ата-аналар арасында өте танымал.

лей и других законных представителей детей в вопросах воспитания и развития детей. В центре родители в интерактивном режиме получают конкретные навыки позитивного общения со своими детьми, учатся понимать их психологическое, эмоциональное состояние, что помогает воздействовать на корни такой серьезной проблемы, как нарушение детско-родительских отношений.

Родители узнают о кризисах возраста, учатся понимать риски, угрозы и предупреждать их, правильно реагировать, принимать нестандартные решения в разных жизненных ситуациях, оказывать детям необходимую помощь и поддержку.

В процессе занятий мамы и папы:

- участвуют в играх, тестах, отвечают на вопросы;
- размышляют, обсуждают, анализируют, делают выводы;
- пользуются QR-кодами и ссылками на литературу;
- высказывают свою позицию;
- предлагают решения проблем;
- исполняют роли;
- делятся собственным опытом;
- учатся друг у друга;
- разрабатывают мини-проекты, алгоритмы;
- проводят эксперименты;
- выполняют творческие задания;
- делятся размышлениями о своих открытиях;
- оценивают результативность своего участия;
- определяют точки роста.

Условия успеха проекта:

- опора на национальную культуру, ценности и традиции;
- гуманистическая направленность;
- дифференциация и индивидуализация просвещения родителей;
- использование достижений современной науки и практики;
- широкое социальное партнерство;
- привлечение квалифицированных экспертов и ресурсов организаций.

- шығармашылық тапсырмаларды орындайды;
- өз жаңалықтары туралы ой бөліседі;
- өздерінің қатысуының нәтижелілігін бағалайды;
- өсу нүктелерін анықтайды.

Жобаның сәтті болу шарттары:

- ұлттық мәдениетке, құндылықтар мен дәстүрлерге сүйену;
- гуманистік бағыт;
- ата-аналардың ағартушылығын саралау және даралау;
- қазіргі ғылым мен практиканың жетістіктерін пайдалану;
- кең әлеуметтік серіктестік;
- білікті сарапшылар мен ресурстық ұйымдарды тарту.

Ата-аналарды педагогикалық қолдауда **ұлттық мәдениет** үлкен орын алады. Сабақтың мазмұнында:

- ертегілердің, аңыздар, қаһармандық эпостың үзінділері;
- мақалдар, мәтелдер, әртүрлі жанрдағы халық әндері;
- атақты шешендердің, жырау шығармаларының үзінділері;
- Абай Құнанбайұлы, Ыбырай Алтынсарин, Ахмет Байтұрсынұлының және т. б. дана сөздері;
- халықтық әдет-ғұрыптардың, салт-дәстүрлердің үлгілері және т. б.;
- қазақстандық суретшілер картиналарының репродукциялары;
- отбасы, балалық шақ және т. б. тақырыптары кеңінен ұсынылған фильмдердің үзінділері.

Ата-аналардың педагогикалық мәдениетін арттыру сүйіспеншілік, адалдық, қамқорлық, шынайылық, жауапкершілік, сенім, ар-намыс, қадір-қасиет, білім және ата-бабаларды еске алу сияқты дәстүрлі отбасылық құндылықтарға оралуға көмектеседі...

Өкінішке орай, қазіргі балалардың өміріне олардың ізгілік, сенім, махаббат атмосферасында өсуіне кедергі келтіретін қауіпті құбылыстардың бірі кірді. Бұл құбылыс буллинг. Күн сайын еліміздің барлық өңірлерінен оқушылар арасында жәбірлеу фактілері тура-

Большое место в педагогической поддержке родителей принадлежит **национальной культуре**. В содержании занятий используются:

- фрагменты сказок, сказаний, героического эпоса;
- пословицы, поговорки, народные песни разных жанров;
- выдержки из выступлений знаменитых ораторов, произведений жырау;
- мудрые высказывания Абая Кунанбаева, Ыбырая Алтынсарина, Ахмета Байтурсынова и др.;
- примеры народных обычаев, традиций и др.;
- репродукции картин казахстанских художников;
- фрагменты фильмов, в которых широко представлена тема семьи, детства и т. д.

Повышение педагогической культуры родителей поможет вернуться к традиционным ценностям семьи, таким как любовь, верность, забота, честность, искренность, ответственность, доверие, честь, достоинство, знание и уважение к памяти предков...

К сожалению, в жизнь современных детей вошло одно из опаснейших явлений, которые мешают им расти в атмосфере доброжелательности, доверия, любви. Это явление буллинг. Ежедневно из всех регионов страны поступает информация о фактах травли

*Традиции национального воспитания раскрываются на занятиях **Клуба «Даналық мектебі»** представителями старшего поколения. Клубы открыты в каждой школе и пользуются особой популярностью у родителей.*

Жағдайдың қауіптілігі – қорлауға ұшыраған баланың қорғансыздығы. Буллинг және кибербуллинг әрқашан жәбірленушіні азаптауға, қорлауға, бағындыруға, онда қорқыныш тудыруға бағытталған.

лы ақпарат келіп түседі. Ауызша қорлау, физикалық жарақаттар, қоқан-лоққылар, бопсалау, елемей белсенді қарқын ала бастады.

Бүгін қаскүнемдерге интернет көмекке келді. Әлеуметтік медиа кеңістігінде қорлайтын фотосуреттер, қорлайтын хабарламалар таратылады... Бұл құбылыс кибербуллинг деген атаумен белгілі.

«Өркен» БЭАҰҒПИ Оқу-ағарту министрлігінің тапсырмасы бойынша **«ДосболLIKE» жалпы орта білім беру ұйымдарында балаларды жәбірлеудің (буллингтің) алдын алу бағдарламасын** әзірледі. Оның мақсаты – проблеманы шешуге кешенді көзқарас негізінде жәбірлеудің (буллингтің) алдын алу және тиімді қарсы тұру жүйесін құру.

Қазір бағдарлама еліміздің 9 өңірінде 50 мектеп базасында пилоттық апробация кезеңінен өтуде. Институт осы процесті ғылыми-әдістемелік және ақпараттық-ресурстық сүйемелдеуді жүзеге асырады.

«ДосболLIKE» бағдарламасын жүзеге асыру барысында оқушыларға арналған төмендегі іс-шаралар кешені өткізілді:

- **«ДосболLIKE – достық қолын соз» акциясы**, оған 6152 мектеп, 2,1 млн. білім алушы, 16 мың іс-шара өткізілді;
- **Білім алушылардың әлеуметтік жобалар фестивалі;**
- **«ДосболLIKE» бағдарламасы бойынша пилоттық мектептердің білім алушылары арасында үздік айдентика конкурсы өткізілді.**

Білім берудің құндылық әлеуетін күшейту үшін Ұлы Жеңістің 80 жылдығы-

среди школьников. Словесные оскорбления, физические травмы, угрозы, вымогательство, игнорирование стали активно набирать обороты.

Сегодня на помощь обидчикам пришел интернет. В пространстве социальных сетей распространяются унижительные фотографии, оскорбительные сообщения... Такое явление известно под названием **кибербуллинг**.

По поручению Министерства просвещения ННПИБД «Өркен» разработана **Программа профилактики травли (буллинга) детей в организациях общего среднего образования «ДосболLIKE»**. Ее цель – создание системы профилактики и эффективного противодействия травле (буллингу) на основе комплексного подхода к решению проблемы.

Сейчас программа проходит этап пилотной апробации в 9 регионах страны на базе 50 школ. Институт осуществляет научно-методическое и информационно-ресурсное сопровождение этого процесса.

В ходе реализации Программы «ДосболLIKE» проведен комплекс мероприятий для учащихся:

- **акция «ДосболLIKE – протяни руку дружбы»**, в которой приняли участие 6152 школы, 2,1 млн. обучающихся, проведено 16 тыс. мероприятий;
- **Фестиваль социальных проектов обучающихся;**
- **Конкурс среди обучающихся пилотных школ на лучшую айдентика по Программе «ДосболLIKE».**

Для усиления ценностного потенциала образования проводится **Конкурс видеоисторий «Преодоление: уроки жизнестойкости»**, посвященный 80-летию Великой Победы и 100-летию Народного учителя, кавалера орденов войны и труда, человека-легенды Кумаша Нургалиева. Учащиеся 5–11 классов пилотных организаций по Программе «ДосболLIKE» готовят видеоролики с историями из собственной жизни или жизни других людей с описанием трудной ситуации, из которой человек вышел победителем...

Программа «ДосболLIKE» направлена не только на профилактику буллинга, но и на глубокую диагностику ситуации в образовательных организациях. Для этого были подобраны инструменты оценки:

Өз-өзіне қол жұмсауға әрекет жасаған білім алушылардың ата-аналарына психологиялық-педагогикалық көмек көрсетуге ерекше көңіл бөлінеді. Мектепке дейінгі, орта, техникалық және кәсіптік білім беру жүйесінде **Психологиялық қызметті дамыту тұжырымдамасы** құрылды.

на және халық ұстазы, соғыс және еңбек ордендерінің иегері, адам-аңыз Құмаш Нұрғалиевтің 100 жылдығына арналған **«Жеңіс: өміршеңдік сабақтары» бейнебаяндар байқауы** өткізіледі. «ДосболLIKE» бағдарламасы бойынша пилоттық ұйымдардың 5–11 сынып оқушылары өз өмірінен немесе басқа адамдардың өмірінен адам жеңімпаз болып шыққан қиын жағдайды сипаттайтын бейнероликтер дайындайды.

«ДосболLIKE» бағдарламасы буллингтің алдын алуға ғана емес, білім беру ұйымдарындағы жағдайды терең диагностикалауға да бағытталған. Ол үшін:

- сұрақтар;
- сауалнама;
- психологиялық климатты бақылау сияқты бағалау құралдары таңдалды.

Бүгінде Қазақстанда балалардың қауіпсіздігін қамтамасыз етудің және оларға уақтылы білікті көмек көрсетудің тұтас жүйесі құрылуда. Бұл жүйенің маңызды бөлігі облыстардың, сондай-ақ Астана, Алматы және Шымкент қалаларының білім басқармаларында жұмыс істейтін **психологиялық қолдау орталықтары** болып табылады. Бұл орталықтар еліміздің әр өңірінде білім беру процесіне қатысушылардың психологиялық әл-ауқатын сақтау және нығайту үшін бірыңғай психологиялық қызмет жүйесін құруға бағытталған.

Бүгінгі таңда министрліктер мен ведомстволардың, ведомстволық бағынысты органдар мен ұйымдардың ғана емес, сонымен қатар ғалымдардың, педагогтердің, практик психологтің, ата-аналардың, қоғамның барлық жауапты мүшелерінің күш-жігерін біріктіру маңызды. Тек білім, қолдау және сүйіспеншілік арқылы біз әр бала өзінің құндылығын сезінетін және өзінің әлеуетін ашуға мүмкіндігі бар қоғам құра аламыз.

Опасность ситуации состоит в незащитности ребенка, который подвергается издевательствам. Буллинг и кибербуллинг всегда нацелены на то, чтобы затравить жертву, унижить, подчинить, вызвать у нее страх.

- опросники;
- анкетирование;
- мониторинг психологического климата.

Сегодня в Казахстане создается целостная система обеспечения безопасности детей и оказания им своевременной квалифицированной помощи. Важной частью этой системы являются **центры психологической поддержки**, которые функционируют при управлениях образования областей, а также в городах Астана, Алматы и Шымкент. Эти центры ориентированы на создание в каждом регионе страны единой системы психологической службы для сохранения и укрепления психологического благополучия участников образовательного процесса.

Сегодня важно объединить усилия не только министерств и ведомств, подведомственных органов и организаций, но и ученых, педагогов, практических психологов, родителей, всех ответственных членов общества. Только через просвещение, поддержку и любовь мы сможем создать общество, где каждый ребенок чувствует свою ценность и имеет возможность раскрыть свой потенциал.

Особое внимание уделено оказанию психолого-педагогической помощи родителям обучающихся, совершивших попытку суицида.

Создана Концепция развития психологической службы в системе дошкольного, среднего, технического и профессионального образования.

ІШКІ КҮШ

Тренинг элементтері бар жасөспірімдерге арналған сабақ

А. Даулетқызы,
ұйымдастырушы әдіскер,
«Өркен» БӨАҰҒПИ,
Алматы қ.

Мақсаты: балаларға өздерінің ішкі күштерін сезіну және белсендіру процесінде көмектесу, сыртқы және ішкі қауіпсіздікті қамтамасыз ету үшін эмоцияларды тану және бақылау қабілетін қалыптастыру.

Міндеттері:

- қауіпсіздік, өзіне және өз күштеріне деген сенімділік сезімін сақтауға және нығайтуға үйрету;
- ішкі ресурстарды түсінуге және дамытуға көмектесу;
- эмоциялар мен қиын жағдайларды жеңуге үйрету.

Форматы: офлайн.

Жасы: 14–16 лет.

Қатысушылар саны: 30.

Уақыты: 90 мин.

Ресурстары: (Procreate, Krita и т. п.), үлкен қағаз парақтары (А3 немесе ватман форматы), түрлі-түсті қарындаштар, маркерлер, фломастерлер, кішкентай адам фигуралары немесе стикерлер, А4 қағаз парақтары (30 дана), маркерлер, қарындаш, қағаз, өшіргіштер, линерлер, маркерлер / бояулар / цифрлық бағдарлама (Procreate, Krita және т.б.).

Сабақтың барысы

Сәлемдесу, сабаққа дайындық
(5–10 мин.)

Жүргізуші: Танысуды бастамас бұрын, бүкіл сабақ барысында сақтауы керек ережелермен танысайық.

ВНУТРЕННЯЯ СИЛА

Занятие для подростков с элементами тренинга

А. Даулеткызы,
методист-организатор,
ННПИБД «Өркен»,
г. Алматы

Цель: помощь детям в процессе осознания и активизации своей внутренней силы, формирование умения распознавать и контролировать эмоции для обеспечения внешней и внутренней безопасности.

Задачи:

- научить сохранять и укреплять чувство безопасности, уверенности в себе и своих силах;
- помочь осознать и развить свои внутренние ресурсы;
- научить справляться с эмоциями и трудными ситуациями.

Тренинг ережелері

- Әр қатысушының сабақтағы белсенді жұмысы
- Зейін және өзара құрмет
- Бір-біріне деген сенім
- Ұнатпау, мазақ ету, ренжітетін сөздерге жол бермеу
- Әркімнің өз пікіріне құқығы
- Бір-біріне кедергі келтірмеу үшін барлық телефондар мен гаджеттерді өшіру

Физикалық жаттығу немесе ойын (денені қыздыру) (10 мин.)

Негізгі блок

(сабақ тақырыбы бойынша жұмыс) (25 мин.)

Шығармашылық бөлігі (өнер) (25 мин.)

Аяқтау, қолдау шеңбері, қоштасу (5 мин.)

Қауіпсіздік және менің шекарала-рым

«Менің жеке шеңберім» жаттығуы

Нұсқаулық. Жүргізуші: Бүгін біз жеке кеңістік – әрқайсымызда бар көрінбейтін шеңбер туралы сөйлесеміз. Бұл шеңбер өзімізді қауіпсіз сезінуге көмектеседі. Ол үлкен немесе кіші бо-

Формат: офлайн.

Возраст: 14–16 лет.

Количество участников: 30.

Время: 90 мин.

Ресурсы: большие листы бумаги (формат А3 или ватман), цветные карандаши, фломастеры, мелки, фигурки или наклейки человечков, листы бумаги А4 (30 шт.), маркеры, карандаш, бумага, ластик, линеры, маркеры / краски / цифровая программа (Procreate, Krita и т. п.).

Ход занятия

Приветствие и настрой (5–10 мин.)

Ведущий: Перед тем как начать наше знакомство, давайте познакомимся с правилами, которые необходимо соблюдать в течение всего занятия.

Правила тренинга

- Активная работа на занятии каждого участника
- Внимательность и взаимное уважение
- Доверие друг к другу
- Недопустимость неприязни, насмешек, обидных слов
- Право каждого на свое мнение
- Отключить все телефоны и гаджеты, чтобы не мешать друг другу

Физическое упражнение или игра (разогрев тела) (10 мин.)

Основной блок

(работа по теме занятия) (25 мин.)

Творческая часть (арт) (25 мин.)

Завершение, круг поддержки, прощение (5 мин.)

Безопасность и мои границы

Упражнение «Мой личный круг»

Инструкция. Ведущий: Сегодня мы поговорим про личное пространство – такой невидимый круг, который есть у каждого из нас. Этот круг помогает нам чувствовать себя в безопасности. Он может быть большим или маленьким и меняться в зависимости от ситуации.

Сейчас мы с вами нарисуем ваш личный круг, который поможет понять, кто именно наиболее близок вам, помогает чувствовать себя спокойно и уверенно, а с кем становится неуютно и некомфортно.

Дети рисуют на листах круги, в центр которых помещают себя (можно нарисовать фигурку человечка или наклеить ее и подписать: «Это я»).

Вокруг круга предлагается разместить:

- людей, которые чаще других находятся рядом (семья, родственники, друзья, одноклассники, учителя);

луы мүмкін және жағдайға байланысты өзгеруі мүмкін.

Енді сіз бен біз сіздің жеке шеңберіңізді сызамыз, ол сізге кім жақын екенін, өзіңізді кіммен жайлы және сенімді, ал кіммен ыңғайсыз және қолайсыз сезінетініңізді түсінуге көмектеседі.

Балалар парақтарға шеңберлер салады, олардың ортасына өздерін орналастырады (адамның фигурасын салуға немесе оны жапсырып, бұл менмін деп қол қоюға болады).

Шеңбердің айналасына мыналарды орналастыру ұсынылады:

- басқаларға қарағанда жиі кездесетін адамдар (отбасы, туыстары, достары, сыныптастары, мұғалімдері);
- балалар өздерін жақсы сезінетін заттар немесе орындар (өз бөлмелері, сүйікті киімдері, хайуанаттар бағы, саябақ, балалар алаңы немесе спорт алаңы);
- оларға сабырлы және қуанышты жағдай жасау (олар оқығанда, музыка тыңдағанда, туыстары мен жақындарын құшақтап, қолдарынан ұстап, үй жануарларын еркелетіп, олармен ойнағанда және т.б.).

Шеңбердің сыртында немесе оның шекарасында сурет салуға болады:

шеңбердің ішіне жібергіңіз келмейтін нәрсе (жағдайлар, адамдар, дыбыстар, жанасу, сөздер және т.б.).

- вещи или места, в которых дети чувствуют себя хорошо (своя комната, любимая одежда, зооуголок, парк, детская или спортивная площадка);
- ситуации, в которых им спокойно и радостно (когда читают, слушают музыку, обнимают родных и близких людей, держат их за руку, гладят домашних питомцев, играют с ними и т. д.).

Вне круга или на его границе можно нарисовать:

- то, что не хочется пускать внутрь круга (ситуации, люди, звуки, прикосновения, слова и т. д.).
- Ведущий обращает внимание участников на то, что:
- каждый круг имеет своего «хозяина», и только он имеет право решать, кто и что может быть внутри него;
- иногда круг расширяется, иногда сужается – и это нормально.

Рефлексия (групповая или индивидуальная)

Вопросы

- Как вам было рисовать свой круг?
- Кто есть внутри вашего круга?
- Почему именно они?
- Что вы поняли о себе?
- Что помогает вам чувствовать себя в безопасности?

Беседа

Что такое моя история?

Что я хочу рассказать?

Жүргізуші қатысушылардың назарын мыналарға аударады:

- әр шеңбердің өзіндік «қожайыны» бар, тек оның ішінде кім және не болуы мүмкін екенін шешуге құқығы бар;
- кейде шеңбер кеңейеді, кейде тарылады – бұл дұрыс.

Рефлексия (топтық немесе жеке)

Сұрақтар

- Шеңберіңізді қалай салдыңыз?
- Сіздің шеңберіңізде кім бар?
- Неліктен олар?
- Сіз өзіңіз туралы не түсіндіңіз?
- Өзіңізді қауіпсіз сезінуге не көмектеседі?

Әңгіме

Менің әңгімем қандай?

Мен не айтқым келеді?

Балалар өз тәжірибелерімен бөліседі: олар не істей алады, не істегенді ұнатады.

Негізгі міндет – қатысушыларға өз сезімдерін, тілектерін ашуға, айтуға көмектесу; бір-бірімен өз армандарымен бөлісуге болады және т. б.

«Біз өзімізді суперқаһарман ретінде саламыз» жаттығуы

1-кезең. Біз кейіпкер тұжырымдамасын ойлап табамыз

- Сіз кейіпкер ретінде кімсіз?
- Өзіңізге қандай қасиеттерді қосқыңыз келетіні туралы ойла-

Дети делятся своим опытом: что они умеют делать, чем любят заниматься.

Главная задача – помочь участникам открыться, рассказать о своих чувствах, желаниях; можно поделиться друг с другом своими мечтами и т. д.

Упражнение «Рисуем себя как супергероя»

Этап 1. Придумываем концепт героя

- Кто вы как герой?
- Подумайте, какие качества вы хотите усилить в себе. Это может быть что-то эмоциональное (уверенность, доброта, решительность) или физическое (скорость, сила, ловкость). Например: «Я – герой, который управляет временем, потому что мне не хватает времени в жизни».

- Какую суперсилу вы хотите иметь?

Контроль стихий

Левитация

Телепортация

Невидимость

Лечение

Контроль эмоций

Манипуляция временем

Технологический разум и т. п.

- Придумайте имя супергероя.
- Используйте ассоциации с силой, чертами характера, своим именем. Например: Темпо – герой, управляющий временем.

Этап 2. Придумываем образ героя

- Костюм. Какие цвета тебе близки? Что они символизируют?
- Есть ли у вас логотип или символ силы (часы, пламя, звезда, цветок, дерево и т. д.)?
- Что помогает визуально показать свою силу (маска, плащ, броня, перчатки)?
- Поза. Встать перед зеркалом и попробовать принять героическую позу, которая должна отражать вашу уверенность и внутреннюю силу.
- Можно сделать фотографию и использовать ее как референс для рисунка.

Этап 3. Рисуем героя

Скетч (набросок): наметьте силуэт фигуры (голова, туловище, руки, ноги); добавьте детали костюма, аксессуары.

Контур: обведите финальные очертания линером или ручкой; удалите лишние линии.

Цвет: раскрасьте фигуру по цветовой

ныңыз. Бұл эмоционалды (сенімділік, мейірімділік, шешімділік) немесе физикалық (жылдамдық, күш, ептілік) нәрсе болуы мүмкін. Мысалы: «Мен уақытты басқаратын кейіпкермін, өйткені өмірімде уақыт жетіспейді».

- Сіз қандай керемет күшке ие болғыңыз келеді?

Апаттарды бақылау

Левитация

Телепортация

Көрінбеу

Емдеу

Эмоцияны бақылау

Уақытты манипуляциялау

Технологиялық ақыл және т. б.

- Супер қаһарманның атын ойлап табыңыз.
- Күшпен, қасиеттермен, атыңызбен ассоциацияларды қолданыңыз. Мысалы: Темпо-уақытты басқаратын кейіпкер.

2-кезең. Біз кейіпкердің бейнесін ойлап табамыз

Костюм. Саған қандай түстер жақын? Олар нені білдіреді?

Сенде логотип немесе күш белгісі бар ма (сағат, жалын, жұлдыз, гүл, ағаш және т. б.)?

Бұл сенің күшінді (маска, шапан, сауыт, қолғап) көрнекі түрде көрсетуге не көмектеседі?

Поза. Айна алдында тұрып, өзіңіздің сенімділігіңіз бен ішкі күшіңізді көрсететін батырлық позаны қабылдауға тырысыңыз.

Дискіні суретке түсіріп, оны сурет салу үшін сілтеме ретінде пайдалануға болады.

3- кезең. Батырдың суретін салу

Скетч (эскиз): фигураның сұлбасын сызыңыз (бас, дене, қолдар, аяқтар); костюм бөлшектерін, аксессуарларды қосыңыз.

Контур: соңғы контурды сызғышпен немесе қаламмен сызыңыз; артық сызықтарды алып тастаңыз.

Түс: фигураны кейіпкердің көңіл-күйін көрсететін түс схемасы бойынша бояңыз.

Фон: батырдың супер күштеріне сәйкес келеді (құйын, жұлдыздар, жалын, табиғат, қала және т.б.).

Қорытынды

Балалар сабақтан алған әсерлерімен, ойларымен бөліседі, сезімдері мен эмоцияларын сипаттайды.

Жүргізуші барлығына белсенді қатысқаны үшін алғыс айтады және балалармен жылы қоштасады.

гамме, которая отражает настроение героя.

Фон: соответствующий суперспособности героя (вихрь, звезды, пламя, природа, город и т. д.).

Заключение

Дети обмениваются своими впечатлениями от занятия, делятся мыслями, описывают свои чувства и эмоции.

Ведущий благодарит всех за активное участие и тепло прощается с детьми.

ОТБАСЫ, ҮЙ, МЕКТЕП – БАЛАЛЫҚ ШАҚ, ЖЕТКІНШЕК, ЖАСТЫҚ ШАҚ

*Отбасы мен мектептің өзара әрекеттесуі оқу-тәрбие
процесінің табыстылығының кепілі ретінде*

СЕМЬЯ, ДОМ, ШКОЛА – ДЕТСТВО, ОТРОЧЕСТВО, ЮНОСТЬ

*Взаимодействие семьи и школы как залог успеха
учебно-воспитательного процесса*

Г. В. Кононенко,
№28 мектеп-лицейі,
директорының тәрбие
ісі жөніндегі орынбасары,
Астана қ.

Г. В. Кононенко,
заместитель директора
по воспитательной работе,
школа-лицей №28,
г. Астана

Отбасы мен мектеп – бұл жаға мен теңіз. Жағада бала алғашқы қадамын жасаса, содан кейін оның алдында шексіз білім теңізі ашылады, мектеп осы теңізде бағыт көрсетеді. Бірақ бұл оның жағадан толығымен үзілуі керек дегенді білдірмейді...

Лев Абрамович Кассиль,
кеңестік балалар жазушысы,
журналист, сценарист,
КСРО ПҒА корреспондент-мүшесі

Семья и школа – это берег и море. На берегу ребенок делает свои первые шаги, а потом перед ним открывается необозримое море знаний, и курс в этом море прокладывает школа. Но это не значит, что он должен совсем оторваться от берега...

Лев Абрамович Кассиль,
советский детский писатель,
журналист, сценарист,
член-корреспондент АПН СССР

Бүгінгі таңда жаһандық қауіп-қатерлер мен сын-қатерлер, әскери қақтығыстар, халықтың әлеуметтік жіктелуі, қаржылық тұрақсыздық және соның салдарынан отбасылардың көпшілігінің материалдық және кейде физикалық өмір сүру проблемалары туралы алаңдауынан туындаған күрделі экономикалық жағдай балаларды тәрбиелеуге, дамытуға және оқытуға кері әсерін тигізетіні жасырын емес.

Отбасы – бұл әртүрлі жастағы ұжым, оның мүшесі бала өмірінің алғашқы күнінен бастап болады және оның әсерін көптеген жылдар бойы, мүмкін өмір бойы сезінеді. Мұнда оның әлемді, адамдарды және өзін-өзі тануы, қарым-қатынас және әлеуметтік қарым-қатынас дағдылары қалыптасады.

Өкінішке орай, көптеген ата-аналар балалардың адамгершілік және жеке тұлғалық тәрбиесі проблемаларынан өздігінен бас тартады, бұл балалардың қадағалаусыздығының өсуіне, бала-жасөспірімдер мен жасөспірімдер ортасындағы жағымсыз құбылыстардың күшеюіне әсер етеді.

Мектеп үшін отбасы тәрбиесінің дағдарысы педагогикалық жұмысты баламен ғана емес, сонымен қатар ата-аналармен өзара іс-қимылды да қиындатады.

Педагогикалық ұжым мен ата-аналар қауымы шешуі тиіс басты міндет – **өзара түсіністік табу.**

Заманауи жағдайда ата-аналармен жұмыс істеудің негізгі принципі

Сегодня ни для кого не секрет, что сложная экономическая ситуация во всем мире, вызванная глобальными угрозами и вызовами, военными конфликтами, социальная расслоенность населения, финансовая нестабильность и, как следствие, озабоченность большинства семей проблемами материального, а порой и физического выживания негативно сказываются на воспитании, развитии и обучении детей.

Семья – это разновозрастной коллектив, членом которого ребенок становится с первого дня своего существования и влияние которого испытывает на протяжении многих лет, возможно, и всю жизнь. Здесь у него формируются восприятие мира, людей и самого себя, навыки общения и социального взаимодействия.

К сожалению, многие родители самоустраиваются от проблем нравственного и личностного воспитания ребенка, что отозвалось ростом детской безнадзорности, усилением негативных явлений в детско-подростковой и юношеской среде.

Для школы кризис семейного воспитания сказывается не только в усложнении педагогической работы с детьми, но и взаимодействия с родителями.

Какую бы сторону развития ребенка мы ни взяли, всегда оказывается, что главную роль в эффективности этого процесса на том или ином возрастном этапе играет семья.

Бала дамуының қай аспектісін алсақ та, белгілі бір жас кезеңінде бұл процестің нәтижелі болуында басты рөлді әрқашан отбасы атқарады.

қарым-қатынастың репрессиялық сипатынан бас тарту болып табылады. Ата-аналарға балаларының оқу үлгерімі, олардың теріс қылықтары мен құқық бұзушылықтары туралы себептерін педагогикалық талдаусыз, бақылау нәтижелерінсіз және ұсыныстарсыз «шара қолдануды» талап ететін дәстүрлі «есеп беру» бүгінгі таңда қабылданбайды!

Мектептің отбасымен жұмысы – ерекше назар аударатын сала болып табылады. Мұғалім мен ата-ана қарым-қатынасында өзгермейтін этика заңдары бар. Мысалы, ата-анамен әңгімені оқушының кемшіліктерін талқылаудан бастауға болмайды, керісінше, оның жағымды қасиеттерін атап өту керек. Ал кемшіліктер туралы тек олардың салыстырмалы, уақытша сипаты және оларды жою мүмкіндігі тұрғысынан ғана айту керек.

Ата-аналармен қарым-қатынас жасау кезінде өзара сенімділік, диалогқа дайын болу, психологиялық жайлылық атмосферасын құруға ұмтылу маңызды. Әкелер мен аналарды жеңу үшін ашық және зейінді, тыңдай және ести білу керек.

Әрине, ата-ана мұғаліммен байланыс орнатуға дайын отбасымен жұмыс істеу әрқашан оңай. Дисфункционалды отбасылар туралы не деуге болады? Бұл басқа, күрделірек және нәзік әдістерді қажет етеді. Көптеген мұғалімдер отбасындағы қолайсыз ортаны өзгерте алмайтындарына ақыры көз жеткізіп, қолдарынан келгенді пайдаланады – олар баланың мектептегі өмірінің мән-жайын өзгертеді: олар оны жоғары ықыласпен және қамқор-

Ескі мектеп афоризмі: «Балалармен жұмыс істеудің ең қиыны – олардың ата-аналарымен жұмыс».

*В. А. Сухомлинский былай деп жазды: «Отбасында тамыр қаланады, одан кейін бұтақтар, гүлдер, жемістер өседі. **Мектептің педагогикалық даналығы отбасының адамгершілік саулығына құрылған**».*

Главная задача, которую должны решить педагогический коллектив и родительская общественность, – **нахождение взаимопонимания**.

Основным принципом работы с родителями в современных условиях является **отказ от репрессивного характера общения**. Традиционное «донесение» родителям об успеваемости детей, их проступках и прегрешениях с требованием «принять меры» без педагогического анализа причин, результатов наблюдения, дачи рекомендаций сегодня неприемлемо!

Работа школы с семьей – зона особого внимания. Есть непреложные законы этики отношений учителя – родители. Например, нельзя начинать разговор с родителями с обсуждения недостатков ученика, наоборот, в первую очередь необходимо подчеркнуть его положительные качества. А говорить о недостатках нужно только с позиции их относительного, временного характера и возможностей устранения.

В ходе общения с родителями важно добиваться создания атмосферы взаимного доверия, готовности к диалогу, психологического комфорта. Нужно быть открытым и внимательным, уметь слушать и слышать, чтобы расположить к себе отцов и матерей.

Безусловно, всегда легче работать с семьей, где родители охотно идут на контакт с учителем. А как быть с неблагополучными семьями? Тут требуются другие, более сложные и тонкие приемы. Многие учителя, когда окончательно убеждаются, что им не удастся изменить неблагоприятную семейную обстановку, используют то, что им подвластно, – меняют обстоятельства жизни ребенка в школе: окружают его повышенным вниманием и заботой, дают возможность почувствовать радость общения с одноклассниками, помогают добиться успеха – словом, повышают как могут социальную и личную роль ученика в детском коллективе.

Но не надо торопиться отгораживаться от неблагополучных семей. Необходимо снова и снова, используя другие педагогические методы воздействия, пытаться заставить таких родителей осознать, что именно от них в первую очередь зависит будущее их детей...

лықпен қоршап, сыныптастарымен қарым-қатынас қуанышын сезінуге мүмкіндік береді, оның табысқа жетуіне көмектеседі – бір сөзбен айтқанда, олар баланың топтағы әлеуметтік және жеке рөлін барынша арттырады.

Бірақ өзіңізді жұмыс істемейтін отбасылардан оқшаулауға асығудың қажеті жоқ. Осындай ата-аналарға әсер етудің басқа педагогикалық әдістерін қолдана отырып, балаларының болашағы ең алдымен соларға байланысты екенін ұғындыруға тырысу керек...

Ата-аналармен жұмысты ұйымдастырудағы педагогикалық ұжым қызметінің міндеттері

- Ағартушылық – ата-аналардың балалармен болып жатқан өзгерістерді түсінуіне ықпал ету.
- Білім беру – ата-аналарға балаларындағы өзгерістерді түсінуге көмектесу.
- Консультативтік – практикалық, әлеуметтік және білім беру дағдыларын меңгеру процесінде балаға тиімді әсер ету әдістерін бірлескен психологиялық-педагогикалық іздеу.
- Коммуникативті – отбасылық өмірмен ата-ана мен бала арасындағы қарым-қатынасты қарым-қатынас арқылы байыту, эмоционалды қанағаттандыру, бірлескен іс-әрекет, ортақ демалыс және т.б.

Педагогтардың ата-аналармен жұмысының тиімділік өлшемдері

- Бастауыш мектепте: мектепке оң көзқарас қалыптасуы, оны оң қабылдау, педагогикалық ұжымға құрмет көрсету.
- Орта және жоғары деңгейлерде: баланың күшті және әлсіз жақтарын түсіну, оған жеке тұлға ретінде құрмет көрсету, оның оқудағы жетістіктері мен өзін-өзі дамытуы үшін мақтану.
- Сонымен бірге ата-аналармен жұмыс істеуде бірнеше тыйымдар бар, олардың бұзылуы педагогикалық этиканы сақтамау деп бағалануы керек.
- Мұғалім мен ата-ана арасында шектен тыс тығыз қарым-қатынас орнату, соның нәтижесінде ол көшбасшы емес, солардың жетелеуімен аяқталады. «Мұғалім – ата-ана» арасындағы қарым-қатынас ең алдымен іскерлік сипатта болуы керек, ешқандай жеке немесе эмоционалды реңктерсіз.

Старый школьный афоризм: «Самое сложное в работе с детьми – это работа с их родителями».

В. А. Сухомлинский писал: «В семье закладываются корни, из которых вырастают потом и ветви, и цветы, и плоды. На моральном здоровье семьи строится педагогическая мудрость школы».

Цели деятельности педагогического коллектива по организации работы с родителями

- Просветительская – способствовать пониманию родителями изменений, происходящих с детьми.
- Консультативная – совместный психолого-педагогический поиск методов эффективного воздействия на ребенка в процессе приобретения им практических, социальных и учебных навыков.
- Коммуникативная – обогащение семейной жизни и детско-родительских отношений общением, эмоциональным наполнением, совместной деятельностью, общим досугом и т. д.

Критерии эффективности работы педагогов с родителями

- В начальной школе: сформированность положительного отношения к школе, ее позитивного восприятия, уважения к педагогическому коллективу.
- В среднем и старшем звеньях: понимание сильных и слабых сторон ребенка, уважительное отношение к нему как к личности, гордость за его достижения в учебе и саморазвитии.
- В то же время в работе с родителями существует **несколько запретов**, нарушение которых должно рассматриваться как несоблюдение педагогической этики.
- Установление чрезмерно близких отношений педагога с родителями, в результате которых он оказывается ведомым ими, а не ведущим.

Всегда надо помнить: какими бы недостатками ни обладал воспитанник, для родителей он – родное и самое любимое дитя.

Біз әрқашан есте ұстауымыз керек: оқушының қандай кемшіліктері болса да, ата-анасы үшін ол – олардың ең сүйікті перзенті.

- Ата-аналармен мектепшілік проблемалар мен қарым-қатынастарды талқылау. Бұл өзгермейтін ережеге айналуы керек: ата-аналардан туындайтын барлық сұрақтар мен шағымдарды мұғалімдер назарға алады және әкімшілікпен бірге мұғалімдер кеңесінде, жиналыстар мен жиналыстарда қарастырылады. Қабылданған шаралар туралы ата-аналар үнемі хабардар болып отырады.
- Баланы және оның отбасы мүшелерін бағалау. Тек баланың іс-әрекеті, оның оқу үлгерімінің динамикасы, жалпы дамуы, эмоционалдық реакциялары және т.б. талқыланып, бағаланады.

Үздіксіз реформалар кезеңінде білім беру жүйесінің тез өзгеріп жатқаны сонша, ата-аналар көбінесе бұл өзгерістерді жеткілікті түрде түсінбейді, негізінен мектептегі тәжірибесіне сүйенеді, бұл, әрине, заманауи талаптардан артта қалады. Бұл сәйкессіздікті жою үшін мұғалім оқу-тәрбие процесін барынша ашық, хабардар және ата-аналарға қолжетімді ету керек...

Отбасының тәрбиелік мүмкіндіктері бірдей емес және олардың құрылымына, әлеуметтік, жас және гендерлік құрамына байланысты. Сондықтан ата-аналармен жұмыс істеу кезінде осы айырмашылықтарды ескеретін типологиялар қолданылады:

- отбасындағы билік құрылымы;
- буындар саны (бір буынды, кеңейтілген, үлкен, күрделі);
- ата-анасының болуы (толық, жартылай, ана, әке);

*Мұғалімдер мен ата-аналар арасындағы оңтайлы қарым-қатынасты ұйымдастыруда **мектеп психологы** үлкен рөл атқарады. Ол білім алушыларға диагностика жасауға, мұғалімдер мен ата-аналарға бір-бірімен және балалармен өзара әрекеттесу формалары бойынша кеңес беруге көмектесетін тиісті кәсіби білімі мен дағдыларына ие.*

Отношения «педагог – родители» должны носить преимущественно деловой, без личной подоплеку и эмоциональной окраски характер.

- Обсуждение с родителями внутришкольных проблем и отношений. Должно стать непреложным правилом: все вопросы и претензии, возникающие у родителей, принимаются педагогами к сведению и рассматриваются совместно с администрацией на педагогических советах, совещаниях, собраниях. О принятых мерах родители непременно извещаются.
- Оценивание ребенка, членов его семьи. Обсуждаются и оцениваются исключительно поступки ребенка, динамика его успеваемости, общего развития, эмоциональные реакции и т. п.

В период постоянных реформ система образования меняется так стремительно, что родители часто не имеют достаточного представления об этих изменениях, ориентируясь в основном по своему школьному опыту, который, естественно, отстает от современных требований. Для устранения этого несоответствия педагогу необходимо сделать учебно-воспитательный процесс максимально открытым, информированным и доступным для родителей...

Воспитательные возможности семей неодинаковые и зависят от их структуры, социального, возрастного, полового состава. Поэтому в работе с родителями используются типологии, учитывающие эти различия:

- структура власти в семье;
- количество поколений (однопоколенная, расширенная, большая, сложная);
- наличие родителей (полная, неполная, материнская, отцовская);
- количество детей (малодетная, среднететная, многодетная, социально незащищенная).

При сотрудничестве возможны конфликты, противоречия. Но они не ущемляют интересов взаимодействующих сторон и разрешаются на основе стремления к достижению общей цели.

Проблемы семьи волнуют и детей. На вопрос «Чего бы вам больше всего хотелось добиться в жизни?» большин-

АСТАНА ҚАЛАСЫ № 28 МЕКТЕП-ЛИЦЕЙІНІҢ «ОТБАСЫ» БАҒДАРЛАМАСЫ

- балалар саны (шағын отбасылар, орташа отбасылар, көп балалы отбасылар, әлеуметтік осал топтар).

Бірлескен кезде қақтығыстар мен қайшылықтар болуы мүмкін. Бірақ олар өзара әрекеттесуші тараптардың мүдделеріне нұқсан келтірмейді және ортақ мақсатқа жетуге ұмтылу негізінде шешіледі.

Отбасылық мәселелер балаларды да алаңдатады. «Өмірде не нәрсеге қол жеткізгіңіз келеді?» деген сұраққа. Жасөспірімдердің көпшілігі: «Жақсы отбасы болғанын» деп жауап береді.

Сынып жетекшінің ата-аналар жиналысындағы тәртібі

- Ата-аналармен кездесу алдында ішкі шиеленісті жеңілдету.
- Ата-аналарға сіздің құрметіңіз бен ілтипатыңызды сезіндіріңіз.
- Мектеп пен отбасының балалары бір, мәселелері бір, мақсаттары мен міндеттері бірдей екеніне көз жеткізу.
- Ата-аналармен байсалды, мейірімді және қызығушылықпен сөйлесіңіз.
- Барлық студенттердің ата-аналары жиналыстан баласына сеніммен шығуы үшін бәрін жасаңыз.

*Большая роль в организации оптимального взаимодействия педагогов с родителями принадлежит **школьному психологу**. Он обладает соответствующими профессиональными знаниями и умениями, которые помогут провести диагностирование учащихся, консультирование педагогов и родителей по поводу форм взаимодействия между собой и с детьми.*

ство подростков отвечают: «Иметь хорошую семью».

Правила поведения классного руководителя на родительском собрании

- Снять внутреннее напряжение перед встречей с родителями.
- Дать родителям почувствовать ваше уважение и внимание.
- Убедить в том, что у школы и семьи одни дети, одни проблемы, одни цели и задачи.
- Разговаривать с родителями спокойно, доброжелательно, заинтересованно.
- Сделать все для того, чтобы родители всех учеников ушли с собрания с верой в своего ребенка.

Ата-аналар мен мұғалімдердің одағын құруда **сынып жетекшілері** басты рөл атқарады. Бұл одақ бола ма, жоқ па, ол сынып жетекшісінің шеберлігіне, кәсіпқойлығына, тілегіне байланысты.

Мектеп пен ата-ананың ынтымақтастығындағы негізгі және ең алғашқы қадамы **отбасының тәрбиелік әлеуетін зерттеу** (баланы қоршаған отбасылық атмосфераны) болып табылады. Сынып жетекшілері **сыныптарға әлеуметтік паспорттар** жасайды, оның негізінде мектептің **әлеуметтік паспорты** жасалады. Алынған аналитикалық деректер **«Отбасы» бағдарламасын** жүзеге асыру бойынша отбасы мен мектептің өзара әрекеттесу жоспары үшін негізгі ақпаратқа айналады.

Ата-аналарды оқу-тәрбие процесіне тарту бойынша қызмет түрлері
Дәстүрлі:

- ата-аналар жиналысы;
- бүкіл сыныптық және жалпы мектептік конференциялар;
- жеке консультациялар;
- үйге бару

Дәстүрлі емес:

- ата-аналарға тренингтер;
- пікірталастар;
- психологиялық жаттығулар;
- дөңгелек үстелдер;
- ауызша журналдар;
- практикумдар.

Ата-аналарды оқу-тәрбие процесіне тарту бойынша қызмет түрлері:

- балалар мен ата-аналарға арналған шығармашылық күндері;
- ашық сабақтар мен сыныптан тыс жұмыстар;

Главным и самым первым шагом на пути сотрудничества школы и родителей является **изучение воспитательного потенциала семьи** (семейная атмосфера, окружающая ребенка). Классными руководителями составляются **социальные паспорта классов**, на основе которых создается **социальный паспорт школы**. Полученные аналитические данные становятся базовой информацией для плана взаимодействия семьи и школы по реализации **Программы «Семья»**.

Формы деятельности для вовлечения родителей в учебно-воспитательный процесс

Традиционные:

- родительские собрания;
- общеклассные и общешкольные конференции;
- индивидуальные консультации;
- посещения на дому.

Нетрадиционные:

- родительские тренинги;
- дискуссии;
- психологические разминки;
- круглые столы;
- устные журналы;
- практикумы.

Формы деятельности по вовлечению родителей в воспитательный процесс:

- дни творчества детей и родителей;
- открытые уроки и внеклассные мероприятия;
- родительское общественное патрулирование;
- шефская помощь;
- участие родителей в работе Совета школы.

Мұғалімдер мен ата-аналардың өзара әрекеттесу формалары

Ұжымдық	Топтық	Жеке
Ата-аналар жиналысы Ата-аналар дәрісханасы Тәжірибе алмасу конференциясы Сұрақ-жауап кеші Тәрбие мәселелері бойынша диспут-ойлану	Ата-аналар комитетімен өзара әрекеттесу Шығармашылық топтармен өзара әрекеттесу Топтық кеңестер Мамандарды тарта отырып, ата-аналарға арналған практикалық сабақтар Қызығушылық клубтары	Әңгімелесу Үйге бару Консультация-рефлексия Орындау жеке тапсырмалар Корреспонденция Телефон арқылы сөйлесу

Формы взаимодействия педагогов и родителей

Коллективные	Групповые	Индивидуальные
Родительское собрание Родительский лекторий Конференция по обмену опытом Вечер вопросов и ответов Диспут-размышление по проблемам воспитания	Взаимодействие с родительским комитетом Взаимодействие с творческими группами Групповые консультации Практические занятия для родителей с привлечением специалистов Клубы по интересам	Беседа Посещение на дому Консультация-размышление Выполнение индивидуальных поручений Переписка Телефонный разговор

- ата-аналар қоғамдастық патрульі;
- тәлімгерлік;
- ата-аналардың мектеп Кеңесінің жұмысына қатысуы.

Білім беру дамуының қазіргі кезеңі – реформалар кезеңі. Ал бұл жолда оқу-тәрбие үдерісін даму мен жетілдірудің сенімді арнасына бірге бағыттау үшін мектеп пен отбасы қатар жүруі керек.

Ата-аналар мен ұстаздар адам жанының инженерлері және олардың ортақ міндеті, В. А. Сухомлинскийдің сөзімен айтқанда, «баланың жүрегін күйініштен, қайғы-қасіреттен және азаптан қорғау».

*В создании союза родителей и педагогов важнейшая роль принадлежит **классным руководителям**. От мастерства, профессионализма и желания классного руководителя зависит, быть этому союзу или нет.*

Современный этап развития образования – это период реформ. И на этом пути школа и семья должны идти рука об руку, чтобы вместе направлять учебно-воспитательный процесс в надежное русло развития и совершенствования.

Родители и педагоги – это инженеры человеческих душ, и их общая миссия, по выражению Учителя учителей В. А. Сухомлинского, – «оберегать детское сердце от горечи, бед и страданий».

БАЛАЛАРҒА АРНАЛҒАН КЕҢЕСТЕР ӨМІРШЕҢДІККЕ ҚАЛАЙ ҚОЛ ЖЕТКІЗУГЕ БОЛАДЫ?

Жанжалдарға, ашуланшақтық пен күйгелектікке, психологиялық жарақаттарға және басқа да өмірлік мәселелерге қарсы тұруды қалай үйренуге болады?

Барлық адам үнемі қандай да бір жолмен жарақаттайтын, қиын жағдайларға тап болады: жұмыстағы немесе оқудағы сәтсіздіктер, жақын адамдары және достарымен қарым-қатынас, аурулар, туыстарының қайтыс болуы, жақын адамдардан айырылуы және т.б. Өкінішке орай, бұл тізім өте ұзақ уақытқа созылуы мүмкін...

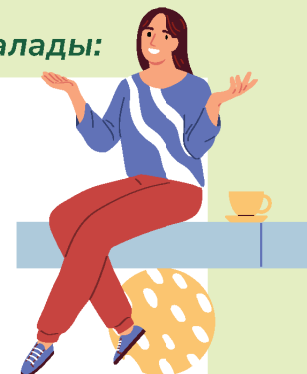
Тағдырдың соққыларын, жағымсыз жағдайларды еңсеруге, күйгелектікті жеңуге көмектесетін маңызды қасиет – өміршеңдік.

Өміршеңдік – бұл адамның энергияны, өнімділік пен ішкі тепе-теңдікті сақтай отырып, қиын жағдайларды бастан кешіре білу қабілеті.

Дәстүр бойынша өміршеңдіктің үш компоненті айқындалады:

- ◆ өз өміріне қанағаттану, өз бетінше шешім қабылдау қабілеті;
- ◆ бақылау – дәрменсіздікті болдырмау, оқиғалар арасындағы себеп-салдар байланысын түсіну;
- ◆ тәуекелге бару.

Өміршеңдік неге байланысты?

Қысқа мерзімді күрделі мәселелерді және онша ауыр емес, бірақ ұзақ мерзімді дағдарыстарды біз бірдей еңсереміз. Адамдардың жарақаттайтын тәжірибемен қалай күресетініндегі айырмашылықтар психологиялық тұрақтылыққа байланысты. Өмірлік мәселелерді лайықты қабылдап, шешу қабілетін өз бетінше дамытуға болады.

СОВЕТЫ ДЕТЯМ КАК СТАТЬ ЖИЗНЕСТОЙКИМ?

Как научиться противостоять конфликтам, вспышкам раздражительности и гнева, психологическим травмам и другим жизненным проблемам?

Все люди так или иначе постоянно сталкиваются с травмирующими обстоятельствами, сложными ситуациями: неудачами в работе или учебе, отношениях с близкими людьми и друзьями, болезнями, смертью родственников, потерями дорогих сердцу вещей и многим другим. К сожалению, этот список можно продолжать очень долго...

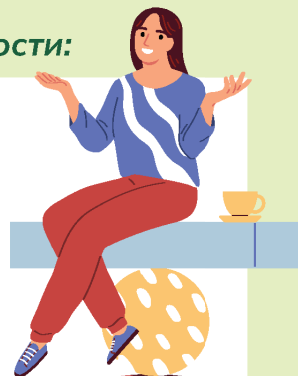
Пережить удары судьбы, неприятности, трудности, преодолеть стресс помогает важное качество – **жизнестойкость**.

Жизнестойкость – это способность человека переживать сложные ситуации, сохраняя энергию, работоспособность и внутреннее равновесие.

Традиционно выделяют три компонента жизнестойкости:

- ♦ удовлетворенность своей жизнью, способность принимать решения самостоятельно;
- ♦ контроль – умение избегать беспомощности, понимание причинно-следственных связей между событиями;
- ♦ принятие риска.

От чего зависит жизнестойкость?

Серьезные краткосрочные проблемы и менее тяжелые, но длительные кризисы мы переносим одинаково. Различия в том, как люди справляются с **травмирующим** опытом, зависят от психологической устойчивости. Способность достойно принимать и решать жизненные проблемы можно развить в себе самостоятельно.

ҚАРЫМ-ҚАТЫНАС ПСИХОЛОГИЯСЫ: ЖАСӨСПІРІМ КЕЗІНДЕГІ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ, ТҮРЛЕРІ ЖӘНЕ РӨЛІ

Қарым-қатынас – бір-бірін түсінудің кілті.
Бұл жай ғана сөйлеу емес,
бірақ тыңдау және есту.
Сөзсіз байланыс – ол да байланыс.
Басқа адамды сезіне білу – өнер...

Конфуций,
қытайдың ежелгі ойшылы
және философы

Н. Н. Леонтьева,
педагогика ғылымдарының магистрі,
педагог-сарапшы,
әдіскер-психолог,
Абай облысы, Семей қаласы
Білім басқармасының
Психологиялық қолдаудың
өңірлік әдістемелік орталығы

Қарым-қатынас тақырыбы әсіресе жасөспірім кезінде, жеке тұлғаның белсенді қалыптасуы, өзін-өзі тану және алғашқы маңызды әлеуметтік байланыстарды құру кезінде өзекті болады. Осы кезеңде қарым-қатынас тек ақпарат беру құралы ғана емес, сонымен қатар эмоционалды интеллект, өзін-өзі түсіну және әлеуметтенудің маңызды факторына айналады. Жасөспірімдер өз ойларын білдіруді, басқалардың эмоцияларын түсінуді, ұжымға бейімделуді және ымыраға келуді үйренеді. Олардың қарым-қатынас дағдылары жеке және кәсіби жетістікке әсер ете отырып, ересек өмірдегі болашақ өзара әрекеттесудің негізін құрайды.

Н. Н. Леонтьева,
магистр педагогических наук,
педагог-эксперт,
методист-психолог,
Региональный методический центр
психологической поддержки
Управления образования
области Абай, г. Семей

Общение – важнейшая форма взаимодействия людей, основа формирования социальных связей, передачи информации, эмоций и развития личности. Оно играет ключевую роль в становлении человека, влияя на его самооценку, формирование взглядов и мировоззрения.

Способность к эффективному общению помогает налаживать контакты, разрешать конфликты, добиваться поставленных целей и чувствовать себя уверенно в социуме.

ПСИХОЛОГИЯ ОБЩЕНИЯ: ОСОБЕННОСТИ, ВИДЫ И РОЛЬ В ПОДРОСТКОВОМ ВОЗРАСТЕ

Общение – это ключ к пониманию друг друга.
Это не только говорить, но и слушать, и слышать.
Общение без слов – тоже общение.
Умение чувствовать другого человека – искусство...
Слова – это окна в душу: будь внимателен к тому, что говоришь.
Конфуций,
древний мыслитель и философ Китая

Карым-қатынас – бұл адамдардың өзара әрекеттесуінің маңызды формасы, әлеуметтік байланыстарды қалыптастырудың, ақпарат берудің, эмоциялар мен тұлғаның дамуының негізі. Ол адамның қалыптасуында шешуші рөл атқарады, оның өзін-өзі бағалауына, көзқарасы мен дүниетанымының қалыптасуына әсер етеді.

Тиімді қарым-қатынас жасау қабілеті байланыс орнатуға, жанжалдарды шешуге, алға қойған мақсаттарға жетуге және қоғамда өзін сенімді сезінуге көмектеседі.

Дегенмен, цифрлық технологияның қарқынды дамуы жағдайында қарым-қатынастың дәстүрлі түрлері жасөспірімдерден қосымша икемділік пен бейімделуді талап ететін өзгерістерге ұшырайды.

Қарым-қатынастың негізгі түрлерін, оның жасөспірім кезіндегі маңыздылығын, сондай-ақ экстраверттердің, интроверттердің және амбиверттердің психологиялық ерекшеліктерін қарастырайық.

Однако в условиях стремительного развития цифровых технологий традиционные формы общения подвергаются изменениям, что требует от подростков дополнительной гибкости и адаптивности.

Рассмотрим основные виды общения, его значение в подростковом возрасте, а также психологические особенности экстравертов, интровертов и амбивертов.

Особенно актуальной тема общения становится в **подростковом возрасте**, когда происходит активное формирование личности, самосознания и выстраивание первых значимых социальных контактов. В этот период общение становится не только средством передачи информации, но и важным фактором развития эмоционального интеллекта, самопонимания и социализации. Подростки учатся выражать свои мысли, понимать чужие эмоции, адаптироваться в коллективе и находить компромиссы. Их коммуникативные навыки формируют основу будущего взаимодействия во взрослой жизни, влияя на личностный и профессиональный успех.

Қарым-қатынас ұғымы және оның түрлері. *Қарым-қатынас* – бұл ақпарат, эмоциялар, білім және тәжірибе алмасуды қамтитын адамдар арасындағы өзара әрекеттесу процесі. Бұл адамның әлеуметтенуінің негізгі механизмі, оған қоғамға бейімделуге, жеке және кәсіби байланыстар мен дағдыларды қалыптастыруға, сондай-ақ оның жеке басын дамытуға мүмкіндік береді.

Психологияда қарым-қатынастың бірнеше түрі бар, олардың әрқайсысы өз функциясын орындайды және әртүрлі өмірлік жағдайларда қолданылады.

- *Ауызша қарым-қатынас* сөйлеу, ауызша конструкциялар, ауызша немесе жазбаша хабарламалар арқылы жүзеге асырылады. Ол ақпаратты жеткізуде және ойды білдіруде шешуші рөл атқарады. Мысалы, достар арасындағы әңгіме, телефонмен сөйлесу немесе әлеуметтік желілерде хат алмасу.

- *Вербалды емес қарым-қатынас* бет әлпетін, ишараны, қалыпты, интонацияны және эмоциялар мен ойларды сөзсіз білдірудің басқа түрлерін қамтиды. Мысалы, күлімсіреу, қол алысу немесе мәнерлі көзқарас эмоцияларды ауызша білдіруді қажет етпестен жеткізе алады; көтерілген қас таңдану-

Понятие общения и его виды.

Общение – это процесс взаимодействия между людьми, включающий обмен информацией, эмоциями, знаниями и опытом. Оно является основным механизмом социализации человека, позволяя ему адаптироваться в обществе, формировать личные и профессиональные связи и навыки, а также развивать свою личность.

В психологии выделяют несколько видов общения, каждый из которых выполняет свою функцию и применяется в различных жизненных ситуациях.

- *Вербальное общение* осуществляется с помощью речи, словесных конструкций, устных или письменных сообщений. Оно играет ключевую роль в передаче информации и выражении мыслей. Например, беседа между друзьями, телефонный разговор или переписка в социальных сетях.

- *Невербальное общение* включает мимику, жесты, позы, интонацию и другие формы выражения эмоций и мыслей без слов. Например, улыбка, пожатие руки или выразительный взгляд способны передать эмоции без необходимости словесного выражения; поднятые брови могут означать удивление, а скрещенные руки – недоверие или замкнутость.

- *Личностно-ориентированное общение* направлено на установление и поддержание межличностных отношений, где важны не только содержание разговора, но и его эмоциональная окраска. К такой форме общения можно отнести дружеские разговоры, семейные обсуждения или романтические свидания.

- *Деловое общение* осуществляется в формальной обстановке и направлено на достижение определенных целей, например, в образовательных, профессиональных или бизнес-ситуациях. Оно строится на соблюдении норм и правил взаимодействия.

- *Манипулятивное общение* предполагает скрытое воздействие на собеседника для достижения собственных целей. Манипуляции могут быть как позитивными (например, убеждение человека вести здоровый образ жизни), так и негативными (например, давление или обман с целью получения выгоды). Ярким примером служит реклама, которая использует различ-

ды, ал айқасқан қол сенімсіздік немесе оқшаулануды білдіруі мүмкін.

- **Тұлғаға бағытталған қарым-қатынас** тұлғааралық қатынастарды орнатуға және сақтауға бағытталған, мұнда әңгіменің мазмұны ғана емес, оның эмоционалды бояуы да маңызды. Қарым-қатынастың бұл түріне достық әңгімелер, отбасылық пікірталастар немесе романтикалық кездесулер жатады.

- **Іскерлік қарым-қатынас** ресми жағдайда жүзеге асырылады және белгілі бір мақсаттарға жетуге бағытталған, мысалы, білім беру, кәсіптік немесе іскерлік жағдайларда. Ол өзара әрекеттесу нормалары мен ережелерін сақтауға негізделген.

- **Манипуляциялық қарым-қатынас** өз мақсаттарына жету үшін сұхбаттасушыға жасырын әсер етуді қамтиды. Манипуляциялар оң (мысалы, адамның салауатты өмір салтын ұстануға көндіруі) немесе теріс (мысалы, пайда табу үшін қысым жасау немесе алдау) болуы мүмкін. Жарқын мысал – адамдарды тауарларды сатып алуға ынталандыру үшін әртүрлі әдістерді қолданатын жарнама.

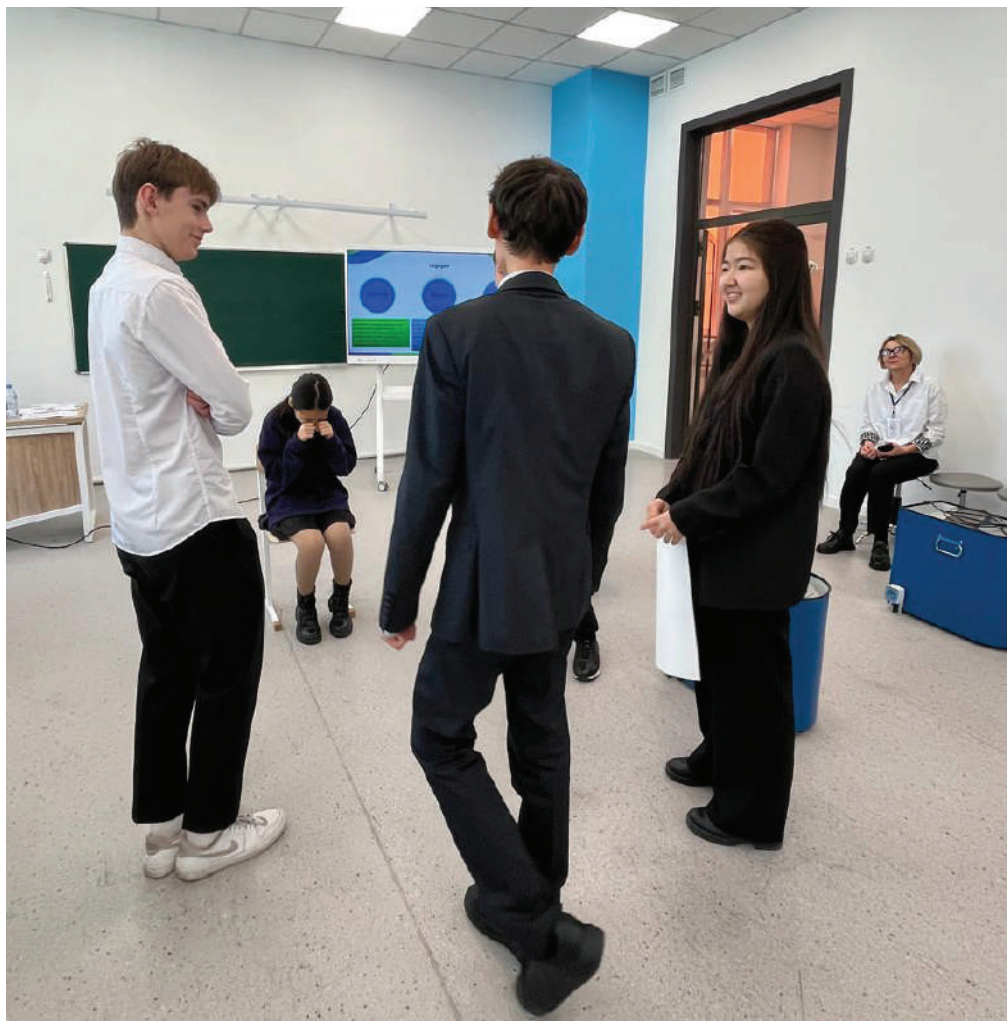
- **Интерактивті қарым-қатынас** үйлестіру мен ынтымақтастықты қажет ететін әрекеттерді бірлесіп орындауға бағытталған. Бұл командалық жұмыста, отбасылық істерде немесе спорттық жарыстарда маңызды.

Тұлғаның психологиялық типтері және олардың қарым-қатынасқа әсері

Темперамент пен мінездің ерекшеліктеріне байланысты адамдар үш негізгі топқа бөлінеді.

- **Экстраверттер** сыртқы әлемге бағытталған, белсенді, көпшіл, оңай байланыс орнатады, бірақ импульсивті және егжей-тегжейге мұқият болмауы мүмкін. Олар басқалармен қарым-қатынастан қуат алады, жаңа таныстарды жақсы көреді, пікірталастар мен әлеуметтік іс-шараларға белсенді қатысады. Мысалы, экстраверт үлкен компанияда өзін жайлы сезінеді, әңгімелесу тақырыптарын табу және тіпті бейтаныс адамдармен кездейсоқ сөйлесу оңай.

- **Интроверттер**, керісінше, жалғыздыққа бейім, терең ойлауды, қарым-қатынас алдындағы жағдайды талдауды қалайды, ақпараттың шамадан тыс жүктелуіне және шуылға сезімтал. Олар

Таким образом, важно обучать подростков **навыкам активного слушания, конструктивного разрешения конфликтов и осознанного общения**, что способствует успешной адаптации в обществе. **Поддержка со стороны родителей, педагогов и психологов** играет важную роль в развитии у подростков уверенности в себе и способности эффективно взаимодействовать с окружающими.

ные приемы, чтобы побудить людей к покупке товаров.

- **Интерактивное общение** направлено на совместное выполнение действий, требующих координации и сотрудничества. Оно важно в командной работе, семейных делах или спортивных состязаниях.

Психологические типы личности и их влияние на общение

В зависимости от особенностей темперамента и характера люди делятся на три основные группы.

өздерін қауіпсіз сезінетін жеке немесе шағын топтарда сөйлесуге ыңғайлы. Мысалы, интроверт пікір білдірмес бұрын өз сөздерін ұзақ уақыт ойластыруы мүмкін, сонымен қатар көптеген әлеуметтік байланыстардан тез шаршайды.

- **Амбиверттер** жағдайға байланысты бейімделе отырып, интроверттердің де, экстраверттердің де сипаттамаларын біріктіреді. Олар оңай байланыса алады, бірақ сонымен бірге қалпына келтіру үшін жеке өмір кезеңдерін қажет етеді. Мысалы, амбиверт жұмыстағы пікірталастарға белсенді қатыса алады, бірақ сонымен бірге кештерді жалғыз немесе жақын достарының арасында өткізуді жөн көреді.

Өз жеке типін түсіну адамға ең ыңғайлы қарым-қатынас стратегияларын дамытуға, стрестік жағдайлардан аулақ болуға және басқалармен тиімді қарым-қатынас жасауға көмектеседі. Мысалы, интроверт шаршамау үшін қарым-қатынас үзілістерін саналы түрде жоспарлай алады, ал экстраверт әңгімеде үстемдік етпеу үшін белсенді тыңдау дағдыларын үйрете алады. Амбиверттер әртүрлі жағдайлар мен әңгімелесушілерге бейімделе отырып, осы шектен шығуды сәтті теңестіре алады.

Жасөспірім кезіндегі қарым-қатынас ерекшеліктері

- **Экстраверты** ориентированы на внешний мир, активны, общительны, легко устанавливают контакты, но могут быть импульсивными и недостаточно внимательными к деталям. Они получают энергию от взаимодействия с окружающими, любят новые знакомства, активно участвуют в дискуссиях и социальных мероприятиях. Например, экстраверт будет чувствовать себя комфортно в большой компании, легко находить темы для разговора и вести непринужденную беседу даже с незнакомыми людьми.

- **Интроверты**, напротив, склонны к уединению, предпочитают глубокие размышления, анализ ситуации перед общением, чувствительны к перегрузке информацией и шуму. Им комфортнее общаться один на один или в небольших группах, где они могут чувствовать себя в безопасности. Например, интроверт может долго обдумывать свои слова перед тем, как высказать мнение, а также быстрее устать от большого количества социальных контактов.

- **Амбиверты** сочетают в себе характеристики как интровертов, так и экстравертов, адаптируясь в зависимости от ситуации. Они могут легко вступать в общение, но в то же время нуждаются в периодах уединения для восстановления сил. Например, амбиверт может активно участвовать в обсуждениях на работе, но при этом предпочитает проводить вечера в одиночестве или в узком кругу друзей.

Понимание своего типа личности помогает человеку развивать наиболее комфортные стратегии общения, избегать стрессовых ситуаций и эффективнее взаимодействовать с окружающими. Например, интроверт может сознательно планировать перерывы в общении, чтобы не чувствовать усталость, а экстраверт — тренировать навык активного слушания, чтобы не доминировать в разговоре. Амбиверты же могут успешно балансировать между этими крайностями, подстраиваясь под разные условия и собеседников.

Особенности общения в подростковом возрасте

Подростковый возраст (10–14 лет) – это период активного становления личности, в котором особую роль играет способность к эффективному взаимодействию с окружающими. В это

Жасөспірім шақ (10–14 жас) – бұл белсенді тұлғаның қалыптасу кезеңі, онда басқалармен тиімді қарым-қатынас жасау қабілеті ерекше рөл атқарады. Осы уақытта өзін-өзі бағалауда айтарлықтай өзгерістер орын алады, алғашқы достық және романтикалық қатынастар қалыптасады, жасөспірімдер эмоцияларды білдіруге және түсінуге үйренеді, эмпатия мен сындарлы қарым-қатынас дағдыларын дамытады.

Жасөспірімдер арасындағы қарым-қатынастың негізгі ерекшеліктерінің бірі – *жоғары эмоционалды қанықтық*. Жасөспірімдер көбінесе көңіл-күйдің күрт өзгеруін сезінеді, бұл олардың өнімді өзара әрекеттесу қабілетін қиындатуы мүмкін. Олар эмпатияны, сұхбаттасушының пікірін құрметтеуді және компаға келуді үйренуде.

Сондай-ақ, жасөспірім қарым-қатынас стилінде көрінетін өзінің «Менін» табумен байланысты. Мысалы, жасөспірімдер компанияларында соенг, нақты ернектер мен рәсімдерді қолдана отырып, қарым-қатынас қарқынды және эмоционалды болуы мүмкін. Сонымен қатар, ересектермен байланыста жасөспірімдер өз ойлары мен сезімдерін білдіруде шамадан тыс тәуелсіздік немесе сенімсіздік көрсете алады.

Осы кезеңде *құрдастарының ықпалы* арта түсетінін ескеру маңызды. Жасөспірімдер көбінесе топта танылуға тырысады, сондықтан әлеуметтік ортаға байланысты мінез-құлқын өзгерте алады. Бұл оң (көшбасшылықты дамыту, ынтымақтастық қабілеті) және жағымсыз салдарға (құрдастардың қысымы, қақтығыстар, деструктивті әрекеттер қаупі және т.б.) әкелуі мүмкін.

Әлеуметтік медианы белсенді пайдалану жағдайында жасөспірімдер түсініспеушілікке, күйзеліске және жанжалға әкелуі мүмкін *онлайн-коммуникациялық қиындықтарға* тап болады. Мысалы, интернет байланысында вербалды емес сигналдардың болмауы сұхбаттасушының эмоционалды жағдайын түсінуді қиындатады, бұл жанжал немесе алаңдаушылық тудыруы мүмкін. Сонымен қатар, виртуалды қарым-қатынасқа тәуелділік жасөспірімдердің нақты қарым-қатынасқа деген сенімін төмендету арқылы тірі өзара әрекеттесу дағдыларын төмендетуге қабілетті.

Программы тренингов и образовательные методики, направленные на развитие этих качеств, являются важной частью воспитательной работы и подготовки подростков к взрослой жизни.

время происходят значительные изменения в самооценке, формируются первые дружеские и романтические отношения, подростки учатся выражать и понимать эмоции, развивают эмпатию и навыки конструктивного общения.

Одной из ключевых особенностей подросткового общения является *высокая эмоциональная насыщенность*. Подростки часто испытывают резкие смены настроения, что может затруднять их способность к продуктивному взаимодействию. Они учатся проявлять эмпатию, уважение к мнению собеседника и умение находить компромиссы.

Также подростковый возраст связан с *поиском собственного «Я»*, что отражается на стилях общения. Например, в подростковых компаниях общение может быть интенсивным и эмоционально окрашенным, с использованием сленга, специфических выражений и ритуалов. В то же время в контактах с взрослыми подростки могут демонстрировать либо чрезмерную независимость, либо неуверенность в выра-

Осылайша, жасөспірімдерге **белсенді тыңдау, жанжалдарды сындарлы шешу** және қоғамда сәтті бейімделуге ықпал ететін **саналы қарым-қатынас дағдыларын** үйрету маңызды. **Ата-аналардың, тәрбиешілер мен психологтардың қолдауы** жасөспірімдердің өзіне деген сенімділігі мен басқалармен тиімді қарым-қатынас жасау қабілетін дамытуда маңызды рөл атқарады.

Қарым-қатынас психологиясы тұлғаның дамуында, әсіресе жасөспірім кезінде шешуші рөл атқарады. Қарым-қатынас дағдыларын дамыту, олардың темпераментінің ерекшеліктерін білу және эмоционалды интеллект деңгейін арттыру жасөспірімдерге әлеуметтік ортаға сәтті бейімделуге, жанжалдардан аулақ болуға және оң қарым-қатынас орнатуға мүмкіндік береді. Ашық диалогқа қабілеттілік, басқалардың эмоцияларын түсіну және өз ойларын жеткізе білу жасөспірімдерге достық және іскерлік байланыстар орнатуға ғана емес, сонымен бірге өмірдегі қиындықтарды жеңуге де көмектеседі.

Осы қасиеттерді дамытуға бағытталған тренингтер мен білім беру әдістемелері тәрбие жұмысының және жасөспірімдерді ересек өмірге дайындаудың маңызды бөлігі болып табылады.

Табысты қарым-қатынастың маңызды аспектісі – бұл өз эмоцияларына және басқа адамдардың реакцияларына назар аударуды қамтитын **зейін**.

Тиімді қарым-қатынас дағдыларын қалыптастыру өзіне деген сенімділікті арттыруға, эмпатияны дамытуға және тұлғааралық қатынастарды нығайтуға ықпал етеді, бұл болашақта олардың әлеуметтік және кәсіби қызметіне оң әсер етеді.

жении своих мыслей и чувств.

Важно учитывать, что в этот период усиливается влияние сверстников. Подростки нередко стремятся к признанию в группе, а потому могут изменять свое поведение в зависимости от социального окружения. Это может приводить как к положительным (развитие лидерских качеств, способности к сотрудничеству), так и к негативным последствиям (давление со стороны сверстников, конфликты, риск деструктивных действий и т. д.).

В условиях активного использования социальных сетей подростки сталкиваются с **вызовами онлайн-коммуникации**, которые могут приводить к недопониманию, стрессу и конфликтам. Например, отсутствие невербальных сигналов в интернет-общении затрудняет понимание эмоционального состояния собеседника, что может вызывать конфликты или тревожность. Кроме того, зависимость от виртуального общения способна снижать навыки живого взаимодействия, делая подростков менее уверенными в реальных коммуникациях.

Психология общения играет ключевую роль в развитии личности, особенно в подростковом возрасте. Развитие коммуникативных навыков, осознание особенностей своего темперамента и повышение уровня эмоционального интеллекта позволяют подросткам успешно адаптироваться в социальной среде, избегать конфликтов и выстраивать позитивные отношения. Способность к открытому диалогу, понимание эмоций окружающих и умение выражать свои мысли помогают подросткам не только наладить дружеские и деловые связи, но и справляться с жизненными трудностями.

Важным аспектом успешного общения является **осознанность**, включающая в себя внимательность к собственным эмоциям и реакциям других людей.

Формирование навыков эффективной коммуникации способствует повышению уверенности в себе, развитию эмпатии и укреплению межличностных отношений, что в дальнейшем положительно сказывается на их социальной и профессиональной деятельности.

**ҒЫЛЫМИ-ӘДІСТЕМЕЛІК ЖУРНАЛ /
НАУЧНО-МЕТОДИЧЕСКИЙ ЖУРНАЛ
БАС РЕДАКТОР / ГЛАВНЫЙ
РЕДАКТОР** Е. Н. Сакенова

**РЕДАКЦИЯЛЫҚ КЕҢЕС /
РЕДАКЦИОННЫЙ СОВЕТ**

И. М. Самсаев
Р. Ф. Кудякова
Г. К. Калиева
И. В. Калачева
Б. К. Кудышева
Г. У. Сагимбаева
М. К. Таипова
А. М. Саликова
Г. Б. Омарова
Б. Ш. Алиев
В. В. Шахгулари

**ДИЗАЙН ЖӘНЕ БЕТТЕУ /
ДИЗАЙН И ВЕРСТКА**

А. М. Саликова
Т. В. Васько
Фото freepik.com

РЕДАКТОР-КОРРЕКТОР

Е. М. Песина

РЕДАКЦИЯ МЕКЕН-ЖАЙЫ:

Қазақстан Республикасы, Z05X4M9,
Астана қ., Есіл ауданы, Мәңгілік ел
даңғылы, 8/2 ғимарат
«ӨРКЕН» балалардың әл-ауқатын
арттыру ұлттық ғылыми-практикалық
институты» КеАҚ

АДРЕС РЕДАКЦИИ:

Республика Казахстан, Z05X4M9,
г. Астана, район Есиль, пр. Мәңгілік ел,
здание 8/2
НАО «Национальный научно-
практический институт благополучия

детей «ӨРКЕН»

ЖУРНАЛДЫҢ МЕНШІК ИЕСІ

«ӨРКЕН» балалардың әл-ауқатын
арттыру ұлттық ғылыми-практикалық
институты» КеАҚ

СОБСТВЕННИК ЖУРНАЛА

НАО «Национальный научно-
практический институт благополучия
детей «ӨРКЕН»

**ЖУРНАЛ ШЫҒАРЫЛЫМЫНЫҢ
ЖИІЛІГІ**

Ай сайын

**ПЕРИОДИЧНОСТЬ ВЫПУСКА
ЖУРНАЛА**

Ежемесячный

Қазақстан Республикасы Мәдениет
және ақпарат министрлігі Ақпарат
комитетінің 2024 жылғы 15 наурызда
берген № KZ52VPY00089109 тіркеу
куәлігі

Регистрационное свидетельство
№ KZ52VPY00089109 от 15 марта
2024 года выдано Комитетом
информации Министерства культуры
и информации Республики Казахстан.

Деректердің дәлдігі мен ақпараттың
сенімділігі үшін материал авторлары
жауапты.

За точность фактов и достоверность
информации ответственность несут
авторы материалов.